

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

VYBRANÉ MOŽNOSTI HUDEBNÍCH AKTIVIT VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ PRO MLADŠÍ
ŠKOLNÍ VĚK

Autor práce: Daniela Vlažná

Vedoucí práce: Mgr. Karel Ochozka

Studijní program: Vychovatelství (KS)

2022

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Podpis: _____

Daniela Vlažná

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Karlu Ochozkovi, za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod.....	5
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	6
1.1. Mladší školní věk.....	6
1.2. Volný čas	8
1.3. Vztah mezi výchovou a volným časem.....	9
1.4. Výchova mimo vyučování	10
1.5. Školní družina	11
1.6. Hudba, hudební činnosti a jejich vliv na vývoj dítěte mladšího školního věku.....	16
2 PRAKTICKÁ ČÁST.....	25
2.1. Charakteristika praktické části práce	25
2.2. Rozhovory.....	25
2.3. Vlastní soubor hudebních aktivit	27
2.4. Návrhy vlastních hudebních bloků	29
Závěr.....	38
Seznam použitých zdrojů	39

Úvod

Hudba nejen mě, ale nás všechny obklopuje asi celý život, na základní škole jsem hrála na flétnu, piáno, a když bylo potřeba, naučila jsem se písničku na kytaru. Hudbu si použít, když něco dělám, potřebuji změnit svoji náladu, ale i pro zábavu. K hudbě vedu s manželem i naše děti, ale jsem přesvědčená, že u dětí nestačí jen pouštět písničky v rádiu, ale je potřeba dětem zprostředkovávat takovou hudbu, která je přiměřena jejich věku. Dítě se s hudbou setkává již v raném věku, kdy matka nebo otec zpívají ukolébavky při usínání. Následují první písničky a říkanky, které se více aktivně učí v mateřské škole. V první třídě už dochází k aktivnějšímu zapojování v hodinách hudby. Jelikož je hudba důležitá a náš život bezpochyby obohacuje, rozhodla jsem se zpracovat vybrané hudební aktivity ve školní družině. Zdroj inspirace byly děti v družině, kde jsem byla v rámci praxe, které si neřízenou činnost vyplňovaly zpěvem písní a hraním na nástroje.

V teoretické části je charakterizován mladší školní věk, tedy věk, u kterého bude realizována praxe a vývojová charakteristika mladšího věku. Dále je popsán volný čas a jeho význam a funkce. Výchova mimo školní vyučování a její funkce. Nesmí chybět ani charakteristika prostředí, kde se bude realizace uskutečňovat, je zde popsána školní družina, její funkce a činnosti. Jak zapojíme hudbu do družiny, nepochybně závisí i na vychovateli, proto i tato část je v práci popsána. Pokud chceme vymýšlet hudební aktivity, musíme se více dozvědět o hudbě samotné, hudební vývoj u dětí mladšího školního věku a vhodné aktivity do školní družiny.

V praktické části jsou již vypracované hudební bloky, které je možné využít ve školní družině, na tábore, nebo při jakékoliv zájmové činnosti, kde se to bude hodit. Většina bloků má i reflexi, kde je popsána realizace samotných bloků. Všechny bloky mají stejnou strukturu a následnou reflexi.

1 TEORETICKÁ ČÁST

Vzhledem k tomu, že jsem svoji bakalářskou práci postavila na hudebních aktivitách ve školní družině, je vhodné si vymezit některé stěžejní pojmy v teoretické části práce. Zabývat se budu charakteristikou dětí mladšího školního věku, pro které je určena volnočasová instituce školní družina. Posláním této instituce je výchova a vzdělávání mimo vyučování. Nezastupitelnou a hlavní roli zde má vychovatel, který z větší části určuje program a je mu věnována i část teoretické práce. Na závěr teoretické části uvádím souhrn poznatků o vlivu hudby na vývoj dítěte v mladším školním věku.

1.1. Mladší školní věk

1.1.1. Charakteristika dětí mladšího školního věku

Období mladšího školního věku můžeme u dětí pozorovat v rozmezí mezi 6. - 8. rokem v době nástupu do školy. "Můžeme ho typicky považovat za přechodné období mezi hravým předškolním věkem a vyspělejším chováním školáka." (Matějček, 1986)

Dochází k rozvoji poznávacích procesů, jako je vnímání, paměť či pozornost. Pro tyto procesy je tedy právě v tomto období důležitá role aktivního cvičení. Vjem jako takový už není jen o vnímání prostoru, pohybu, tvaru nebo času. Pozorování se stává cílené, plánovité a především aktivní. (Čačka, 2000)

Langmeier a Krejčířová (1998) shodně vymezují období mladšího školního věku od 6 – 7 let do 10 – 11 let. Vymezení tedy přibližně odpovídá době, kdy dítě navštěvuje první stupeň základní školy. Vágnerová (2012) ale, patrně kvůli značnému rozdílu mezi nejmladšími a nejstaršími dětmi v tomto období, rozlišuje raný a střední školní věk. Raný věk trvá asi dva roky a je spojován s prvním stykem se školou. Jsou zde patrné ještě prvky fantazie a egocentrického a magického myšlení. Ve středním školním věku „dochází k různým méně nápadným změnám, které lze považovat za přípravu na dobu dospívání.

Předškolní období trvá od tří do šesti let, přičemž končí nástupem do školy a výměnou chrupu. Věk od 6 do 11 let jako období prepubescence doprovází změny spíše sociálního charakteru, dítě se věnuje různým zájmům a postupně se zvyšuje jeho sebevědomí. Počátek školní docházky s sebou přináší řadu nových požadavků, které jsou na dítě kladeny, přestože může předchozí navštěvování mateřské školy tyto počáteční obtíže značně zmírňovat. Nejmladší žáci se poprvé setkávají s frontální výukou a nutností udržet přiměřenou pozornost po celou vyučovací hodinu (Langmeier, Krejčířová, 1998). Rovněž je pro děti novinkou sezení v lavicích s minimem pohybu, který je kompenzován o přestávkách nebo po vyučování.

Vágnerová (2012) rozděluje mladší školní věk do dvou dílčích fází:

- raný školní věk trvá od nástupu do školy cca dva roky, je pro něj charakteristická změna sociálního postavení i různé vývojové proměny, které se projevují především ve vztahu ke škole
- střední školní věk trvá cca od osmi let dítěte do jedenácti let, tedy do doby, kdy dítě přechází na 2. stupeň ZŠ a začíná dospívat, v průběhu této fáze dochází k různým změnám, které lze považovat za přípravu na dobu dospívání

Kdybychom chtěli celé období psychologicky postihnout a charakterizovat, tak aby to bylo smysluplné a jednoznačné, mohli bychom jej označit jako období střízlivého realismu. Žák je v tomto období plně zaměřen na to, co je a jak to je. Touží pochopit svět kolem sebe a

tento charakteristický rys školáka lze pozorovat ve všech jeho činnostech. Zpočátku je realismus závislý na autoritách, jejich názorech a chování, mluvíme zde o naivním realismu, později se však tento naivní přístup stává více a více kritickým, což bývá znakem počínajícího dospívání (Langmeier a Krejčířová, 2006)

I přesto, že dochází k celkovému rozvoji osobnosti a kognitivních schopností, jsou stále děti mladšího školního věku hravé a jejich schopnost soustředit se na jednu věc trvá pouze poměrně krátkou dobu. Děti v tomto věku si stále rády hrají, mají rády pohádky a jsou do značné míry sugestibilní a ve svých hrách se chlapci a dívky ještě bez zábran mezi sebou mísí. (Matějček, 1986).

1.1.2. Vývojové charakteristiky dětí mladšího školního věku

Na děti působí výchovné instituce, setkávají se s různými styly výchovy, působí na ně osobnosti pedagogů. Přes veškeré individuální i typologické odlišnosti však lze vymezit charakteristické věkové zvláštnosti. V psychické nebo tělesné vyspělosti se děti mohou značně odlišovat (Hájek, 2007).

U tělesného vývoje je v tomto období nápadný růst dítěte do výšky, hlavně prodlužování dolních končetin. Vývoj kostry ještě není dokončen, formuje se páteř, srůstají kosti lopatkového a pánevního pletence, pokračuje osifikace kostí. V návaznosti na sílicí kostru a svalstvo se přirozeně zvyšuje fyzická výkonnost a potřeba dětí být pohybově aktivní. Zlepšuje se jejich pohybová koordinace, zejména jemná motorika ruky. Podle Hájka a Pávkové (2007) jsou pohyby dětí rychlejší, přesnější, vytrvalejší, rozmanitější, vytvářejí se předpoklady pro organizovanou tělovýchovu. Dítě se však ještě příliš nezaměřuje na výkon, ale potřeba pohybu se projevuje spíše spontánními pohyby, různým poskakováním, pobíháním a prostřednictvím her, cvičení a různých sportovních činností. Je nezbytné dbát na správný tělesný vývoj dítěte, na správnou životosprávu, držení těla a dopřát dítěti dostatek pohybu a odpočinku.

Hájek (2007) pak rozdělil tři oblasti psychického vývoje u dětí mladšího školního věku na rozumovou, citovou a volní.

U rozumového vývoje dítě velmi ovlivňuje okolní prostředí, škola, příprava na vyučování, rodina i činnosti ve volném čase. U dítěte se začíná více rozvíjet a využívat myšlení, postupně se u něj zdokonaluje i vnímání, a to hlavně podnětů názorných, živých, které u něj vzbuzují emocionální reakci. Pouze vnímání času a prostoru je stále nedokonalé. Vlivem vyučování se však vnímání postupně stává cílevědomější, systematictější a přechází v pozorování. V prvním a druhém ročníku se dítě ve škole ještě nedokáže plně soustředit a snadno se tak rozptýlí okolím. Vedle bezděčné pozornosti se začíná rozvíjet i pozornost záměrná, která je zpočátku velice krátká. Proto je důležité se u dětí v tomto věku stále zaměřovat na pozornost bezděčnou, zejména vhodnou motivací, zajímavou činností, nápaditostí. Vhodné jsou převážně činnosti, které děti baví, zaujmou a častější střídání různých druhů a forem činností oddaluje u dětí únavu.

U citového vývoje převažují kladné city. Vnímají i záporné city, např. strach ze skutečných situací (např. ze špatné známky ve škole, z trestu, ze zesměšnění) i ze situací vytvořených vlastní fantazií. Děti se v tomto věku ještě neumí tolik vžít do pocitů druhých, proto se mohou jevit jako bezcitné (posmívají se, žalují). Poznávají i nové pocity jako je stud z nahoty, z vystoupení na veřejnosti, pocit křivdy nebo závist a škodolibost. V druhé polovině období dochází k lepšímu ovládnutí citových projevů a také k rozvíjení vyšších citů - intelektuálních, estetických a morálních.

U psychického - volního vývoje se postupně vyvíjí schopnost vědomě regulovat své chování a jednání, přestože je občas ještě velmi impulzivní. Na základě správné a adekvátní motivace a při dobrém vztahu k dospělému si dítě dokáže postupně uvědomit např. význam

učení a ochotně se podřizuje kladeným požadavkům. Také se utváří jeho charakter, který je jádrem psychiky a osobnosti a jehož hlavní podstatou je morální svědomí.

1.2. Volný čas

1.2.1. Význam pojmu volný čas

Průcha (2009) charakterizuje volný čas jako svébytný, subjektivně vnímaný, kulturně a společensky podmíněný a časově vymezený prostor, ve kterém se jedinec nebo skupina lidí svobodně rozhoduje o způsobu seberealizace prostřednictvím rozmanitých činností (sportovních, kulturních, technických apod.), jimiž naplňuje své potřeby (především sekundární) a rozvíjí své zájmy. Do kategorie volného času nezahrnuje Průcha čas vyhrazený pro školní vzdělávání či práci, podobně jako činnosti spojené se sebeobsluhou (hygiena, doprava do zaměstnání, stravování, nákupy, práce v domácnosti apod.).

Podle Pávkové (2002) je volný čas časem, který je možné vnímat jako dobu, která není dobou nutné práce, povinností a časem nutným k reprodukci sil. Dále Pávková uvádí, že z hlediska dětí a mládeže do volného času nepatří ani doba vyučování či činností s ním spojené, péče související se sebeobsluhou, péče o osobní věci ani základní péče o zevnějšek. Dále do volného času nelze zařadit povinnosti spojené s provozem domácnosti, rodiny, popřípadě další časové ztráty.

Dle Vážanského (1992) ve veřejném slova smyslu platí volný čas stále jako „zbývající veličina“ po práci, v soukromí však volný čas hraje výrazně rostoucí roli. Spousta (1996) zdůrazňuje, že volný čas je hodnotou tehdy, je-li tento čas využit ku prospěchu člověka a jeho osobnostních kvalit.

1.2.2. Funkce volného času

Volný čas je sférou relativně svobodné volby činností, proto bývá subjektivně pocíťován jako nejcennější čas. Je zde významná možnost seberealizace jedince (Spousta, 1996). Volný čas plní několik základních funkcí a hraje významnou roli v životě člověka. Funkce volného času se obvykle posuzují ve dvou rovinách, a to v rovině společenské a v rovině individuální, funkce významné pro člověka. Rozdíly mezi autory spočívají v jejich profilaci a v přístupu k možnostem volného času (Knotová, 2011). Všeobecně přijímané jsou tři základní funkce, které má volný čas plnit. Toto dělení převzal Šerák od Hradečné a jedná se o zábavu, odpočinek a vlastní rozvoj osobnosti člověka. Funkce zábavy souvisí s uspokojováním osobních potřeb, s osvobozením jedince od nudy. Druhou funkcí je odpočinek, kdy dochází k tělesné i duševní relaxaci, nabírání nových sil. Třetí funkce týkající se rozvoje osobnosti spočívá v osvobození individua od automatismu (Šerák, 2009).

Podrobnou a souhrnnou kategorizace funkcí volného času sestavil H. W. Opaschowski na základě sebraných dat z moderního výzkumu volného času, kterým vystihl aktuální požadavky společnosti na konci 20. století. Jedná se o osm základních úloh, které souvisejí s potřebami jedince (Vážanský, 2001):

Rekreace vychází z potřeby nahromadění nových sil, zotavení a osvěžení. Jedinec se snaží zbavit zátěží všedního dne a dospět k psychickému uvolnění. Tělo čerpá energii odpočinkem a spánkem. Důležitou roli sehrává dobrý zdravotní stav a dobrý pocit u člověka.

Kompenzace se váže k potřebám vyrovnání nedostatků, rozptýlení a potěšení. Dochází k uvolnění se od sledovaných cílů a účelů, zřeknutí se nařízení a pravidel. Případně neúspěchy se snažíme vykompenzovat činnostmi ve volném čase.

Edukace zahrnuje potřebu poznání a učebního podněcování. Zde se projevuje zvědavost lidí. Snaží se prozkoumat něco nového, touží po zážitcích. Poznávají životy jiných lidí, vyměňují si s nimi role a v nich se učí jednat.

Kontemplace poukazuje na nutnost klidu, pohody a rozjímání. Představuje umění jedince získat čas pro sebe samého, uvědomění si sebe sama, učení se znát a porozumět sobě samému. Významným prvkem je pocit vlastní individuality, nalezení identity. Tato funkce zachycuje přání osvobodit sebe samého od stresu, nervového vypětí a shonu.

Komunikace čerpá z potřeby kontaktu, sdělení a družnosti. Lidé vyhledávají sociální kontakty, nechtějí být sami. Vyžadují společným trávením času s ostatními zintenzivnit zážitky. Do popředí se dostává orientace na druhého člověka, pocity empatie, lásky, něžnosti, erotiky.

Integrace je funkcí, která vyvstává z potřeby společnosti, kolektivního vztahu a vytváření skupin. Jedinci si přejí být součástí skupiny, cítit podporu a skupinovou atmosféru. Hledají emocionální jistotu, sociální zabezpečení a stabilitu. Důležitým rysem je společné prožívání a pozitivní sociální závazek vůči jiným – připravenost pomoci, ohled a tolerance.

Participace je založena na požadavku angažovanosti na sociálním životě, úsilí o společné cíle a jejich realizaci, spolurozhodování, připravenost ke kooperaci a solidaritě. Objevuje se zde potřeba vlastní iniciativy a spoluodpovědnosti za rozhodnutí. Dochází k utváření okolního prostředí různými sociálními akcemi.

Enkultura vychází z potřeby kreativního rozvoje, produktivního uplatnění a účasti na kulturním životě. Jedná se o zdokonalování sebe sama, o růst osobních schopností a nadání na základě našich zkušeností, prožitků, vědomostí. Jedinec cítí potřebu prosadit vlastní myšlenky a různá řešení problémů, být spontánní a kreativní.

Vážanský a Smékal (1995) dodávají, že rekreace, edukace, kompenzace a kontemplace jsou funkce zaměřené více individuálně, zatímco funkce jako komunikace, enkultura, integrace a participace jsou spíše sociální funkce. Ovšem obě skupiny dohromady vytváří jednotu, která je založená na dialektickém vztahu mezi jedincem a společností.

1.3. Vztah mezi výchovou a volným časem

Souvislost mezi pojmy výchova a volný čas se dá vyjádřit trojím způsobem. Výchova pro volný čas zdůrazňuje cílové zaměření této oblasti výchovy. Podstatou je utváření, rozvíjení a kultivování schopností, dovedností, motivace a kompetencí pro hodnotné využívání volného času. Termín výchova ve volném čase bere v úvahu specifické podmínky výchovy. Je součástí výchovného působení v té části lidského života, o které může člověk relativně svobodně rozhodovat. Pojem výchova volným časem označuje aktivity ve volném čase, příslušné instituce, použité metody a formy jako prostředky výchovy. (Hájek a kol., 2008)

Výchova ve volném čase Je veškerá výchovná činnost s dětmi a mládeží, která probíhá mimo povinné vyučování. Plní tyto funkce:

- výchovnou
- zdravotní
- sociální

Jejími realizátory kromě škol jsou nejrůznější dětská a mládežnická centra, instituce volnočasových aktivit, dětská sdružení, střediska volného času, ve fázi preventivní, ale i sekundární a terciální slouží nízkoprahová centra pro regulaci sociálně patologických jevů u dětí i mládeže. Vychovat člověka, který dokáže se svým volným časem rozumně hospodařit, uvědomuje si jeho životní hodnotu, má pestré a mnohostranné zájmy a také jeden svůj hluboký, celoživotní zájem. Měl by to být jedinec aktivní, nejen přijímající podněty, ale schopný vyvíjet úsilí, věnovat se činností, které přinášejí uspokojení a poskytují příležitost

k navazování nových kvalitních vztahů mezi lidmi (Pávková a kolektiv, 1999). Valenta (2006) uvádí, že chceme – li někoho připravovat ve škole a volném čase na všední život, nevyhneme se úvahám, co může napomoci člověku dobře se orientovat a účelně reagovat v různých situacích, do nichž se denně dostává ve vlastním domově, na ulici, v zaměstnání, na výletě v přírodě, při zábavě a trávení volného času atd. Při podobných úvahách se dostaneme nepochybně i k tomu, že dovednosti pro každý den, či jakési klíčové životní kompetence jsou důležitou součástí osobnostní a sociální výchovy.

Do výchovy ve volném čase patří veškeré působení, které neslouží realizaci základních biologických potřeb ani školních nebo pracovních povinností. Výchova ve volném čase má odpočinkový, vzdělávací, relaxační a pracovní charakter. Cíle výchovy mimo vyučování vycházejí z potřeb dětí, které vyplývají z objektivních zákonitostí jejich fyzického, psychického a sociálního zrání, potažmo využití všech těchto potenciačních vlastností k dalšímu rozvoji jejich osobnosti. Výchova prostřednictvím aktivit volného času „Směřuje jednak k utváření individuálních rysů účastníka činnosti, jednak k jeho působení mezi druhými lidmi (ve vrstevnické skupině nebo zájmové skupině, podílem na veřejném životě, v dobrovolnické práci apod.). Východiskem i cílem aktivit je osvojovat si nové znalosti, dovednosti a kompetence „uvnitř“ oblastí volného času (např. prostřednictvím rozvoje individuálního zájmu, oddechové relaxační činnosti). Současně však volnočasové aktivity tuto oblast v mnohém překračují (např. přechodem od individuální zájmové orientace k volbě budoucího povolání, osvojováním zdravého způsobu života nebo hodnot demokratického občanství, veřejně prospěšnou činností).“ (Hofbauer, 2004)

1.4. Výchova mimo vyučování

1.4.1. Pojem výchova mimo vyučování

Na výchově dětí v době mimo vyučování se podílí rodina, škola, zařízení pro výchovu mimo vyučování, některé další subjekty a jiné společenské vlivy.

Pojem výchova mimo vyučování můžeme dle Pávkové (2009) vymezit tak, že probíhá mimo povinné vyučování, probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny, je institucionálně zajištěná a uskutečňuje se převážně ve volném čase. Dále dodává, že pedagogické ovlivňování volného času, zejména výchova dětí a mládeže v době mimo vyučování je významnou oblastí výchovného působení. Poskytuje příležitost vést jedince k racionálnímu využívání volného času, formovat hodnotné zájmy, uspokojovat a kultivovat významné lidské potřeby, rozvíjet specifické schopnosti a upevňovat žádoucí morální vlastnosti.

Způsob odpočinku, rekreace a zábavy se odráží i ve studijních a pracovních výkonech člověka. Hodnotné a trvalé celoživotní zájmy kladně ovlivňují i partnerské vztahy a výchovu dětí v rodině. Důležitým úkolem výchovy mimo vyučování je rozvíjení potřeby celoživotního vzdělávání, zejména v souvislosti se zájmovou orientací člověka. Výrazně přispívá k prevenci společensky nevhodných a škodlivých forem chování, což je významné zejména v současné společenské situaci, kdy narůstá kriminalita mladistvých a snižuje se věk delikventů. Vhodné pedagogické ovlivňování volného času dětí a mládeže je jednou z účinných forem prevence tak závažných výchovných problémů, jako jsou projevy agresivity, drogová závislost, problémy v oblasti sexu. Dítě, které nemá přiměřené zájmy, svého koníčka, nudí se, snadněji podlehně negativním vlivům asociálních jedinců a part. Takové dítě, které má svůj oblíbený sport, hudbu, tanec, věnuje se modelářství, rybaření či jiné zájmové činnosti, nebude pravděpodobně z nudy rozbíjet v parcích sochy, přepadat důchodce, týrat a šikanovat mladší a slabší spolužáky nebo ubližovat zvířatům. Kromě pojmů výchova mimo vyučování se často používá termínu pedagogika volného času. Oba pojmy nejsou synonymy, mají však k sobě velmi blízko. V prvním případě se jedná o označení jedné z oblastí výchovy, v druhém

případě o vědní obor, který se zabývá teoretickými aspekty výchovy ve volném čase. Kromě ovlivňování volného času však výchova mimo vyučování zahrnuje i jiné oblasti např. přípravu na školu a upevňování hygienických a kulturních návyků (Pávková 1999).

1.4.2. Funkce výchovy mimo vyučování

Pávková (1999) o výchově mimo vyučování jako specifické oblasti výchovného působení napsala, že plní funkci výchovně-vzdělávací, zdravotní a sociální.

1.4.3. Výchovně-vzdělávací funkce

Na plnění této funkce je kladen zvlášť velký důraz. Jednotlivé instituce se podílejí podle svých specifických možností na rozvíjení schopností dětí a mládeže, na usměrňování, kultivaci a uspokojování jejich zájmů a potřeb, na formování žádoucích postojů a morálních vlastností. Prostřednictvím pestrých a zajímavých činností se děti motivují k hodnotnému využívání volného času, k získávání nových vědomostí, dovedností i návyků, a tím i k rozvoji poznávacích procesů a k celoživotnímu vzdělávání. Úspěchy v zájmových činnostech přinášejí pocit uspokojení, příležitost k seberealizaci a přiměřenému sebehodnocení. Na základě praktických činností a zkušeností si mladí lidé vytvářejí vlastní názor na život a na svět.

1.4.4. Zdravotní funkce

Zdravotní funkci plní instituce pro výchovu mimo vyučování zejména tím, že „přispívají k usměrňování režimu dne tak, aby podporoval zdravý tělesný a duševní vývoj dětí a mládeže. To spočívá ve střídání činností různého charakteru (duševní a tělesné činnosti, práce a odpočinku, činností organizovaných a spontánních). Zvlášť velký zdravotní význam má podněcování a poskytování příležitostí k vydatnému pohybu na čerstvém vzduchu. Tělovýchovné a sportovní činnosti ve volném čase kompenzují dlouhé sezení při vyučování a jsou pro zdraví dětí nezbytné. Některá zařízení, která zajišťují stravu, mají možnost vést děti ke správné životosprávě i racionální výživou, význam má i dodržování hygieny. Ke zdravému duševnímu vývoji přispívají instituce výchovy mimo vyučování tím, že umožňují dětem a mládeži pobyt v příjemném prostředí, pohodě, mezi oblíbenými lidmi i tím, že jim přinášejí možnost prožívat radost a uspokojení z činnosti, která je baví. Velký zdravotní význam má i účelně volené, hygienicky nezávadné a esteticky působící materiální prostředí a dostatek prostoru pro činnosti. Neopominutelné je i dodržování zásad bezpečnosti činnosti.

1.4.5. Sociální funkce

Ovlivňováním volného času dětí a péčí o ně zbavují instituce pro výchovu mimo vyučování rodiče do značné míry starostí v době, kdy jsou v zaměstnání nebo mají jiné povinnosti. Výchovně-vzdělávací zařízení mají také možnost v době mimo vyučování vyrovnávat rozdíly mezi nestejnými materiálními i psychologickými podmínkami v rodinách. Tím pomáhají zejména dětem z méně podnětného či z konfliktního rodinného prostředí. Celou svou prací se dále podílejí na utváření bohatých a žádoucích sociálních vztahů. Jednotlivé typy výchovných zařízení plní sociální funkci různým způsobem a v odlišné míře. Zvlášť významná je sociální funkce těch zařízení, která pracují s mladšími dětmi nebo přechodně či trvale nahrazují rodinu (např. školní družiny, dětské domovy, domovy mládeže).

1.5. Školní družina

1.5.1. Charakteristika školní družiny.

Školní družina je školské zařízení poskytující zájmové vzdělávání žákům jedné nebo několika škol. (MŠMT). Dle Hájka a Pávkové (2007) má v naší republice dlouholetou tradici a plní významnou úlohu pro žáky prvního stupně základního vzdělávání. Jedná se o zařízení, kde se děti mladšího školního věku seznamují s velkou škálou zájmových aktivit, s jejich obsahem a formami. Vychovatelé nabídkou různých činností aktivizují děti, prohlubují jejich školní znalosti, zájmovými činnostmi rozvíjí jejich osobnost a zdokonalují jejich kompetence. Bálková (2010) upřesňuje, že by školní družina neměla být pokračováním školního vyučování a neměla by být chápána ani jako pouhá sociální služba, jako hlídání dětí. Potvrzuje tak Metodický pokyn MŠMT k postavení, organizaci a činnosti školních družin, š.j. 17 749/2002-51), který obsahuje ustanovení, že školní družina v žádném případě není pokračováním vyučování. Může jej však v souladu s probíraným učivem doplňovat prostřednictvím her, vycházek, poslechových činností, exkurzí nebo práce s knihami či časopisy. Svými zvláštnostmi se od něj liší, z čehož plyne, že výchovné snahy a výsledky vychovatelek je potřeba hodnotit odlišně od výsledků práce učitelů. A to dle zásad a požadavků pedagogiky volného času. Žáci se mají ve družině rekreovat, mají odpočívat a věnovat se svým zájmům. Prosto pro zájmovou činnost je nezbytný z toho důvodu, že se jejím prostřednictvím děti mohou seberealizovat a také např. mohou kompenzovat případný neúspěch ve škole. Dle Hájka (2007) má i důležitou roli v prevenci sociálně negativních jevů a v rozvoji nezbytných osobních a sociálních kompetencí.

1.5.2. Funkce školní družiny

Prvotním požadavkem rodičů na družinu je bezprostřední naplňování volného času jejich dětí, tj. výchova ve volném čase. Vyšším posláním je vytváření návyků na účelné trávení volného času a na získávání dostatku informací o různých zájmových volnočasových činnostech a praktických dovednostech v nich, což je součástí výchovy k volnému času. Školní družina svou funkci naplňuje činnostmi odpočinkovými (klidové činnosti, rekreační i zájmové aktivity) i přípravou na vyučování (Hájek a Pávková, 2011).

Hájek a Pávková (2007) rozdělují den dítěte na tři časové úseky: na dobu pracovní, mimopracovní a dobu volného času. Pracovní dobu vyplňuje školní vyučování a příprava na vyučování, v době mimopracovní dítě regeneruje své síly jídlem, odpočinkem, spánkem a hygienou a v době volnočasové se věnuje činnostem podle svého zájmu. Doba strávená ve školní družině je pro děti hranicí mezi dobou volného času a dobou mimopracovní. Svou funkci naplňuje školní družina činnostmi odpočinkovými a přípravou na vyučování. 19 Mezi odpočinkové činnosti patří klidové hry na koberci či lehátku, stolní hry, námětové hry nebo poslechové činnosti. K regeneraci sil je velice důležitý i aktivní odpočinek. Ten vyplňují náročnější pohybové, sportovní a turistické činnosti, realizované pokud možno co nejvíce venku formou organizovaných nebo spontánních aktivit. K odpočinku patří i různé zájmové činnosti, ve kterých se rozvíjí osobnost dítěte, upevňuje se jejich seberealizace a vlastní aktivita přinášející radost a uspokojení. Příprava na vyučování již není povinnou složkou denního režimu školní družiny, ale může ji zařazovat formou vypracování domácích písemných úkolů nebo zábavným procvičováním učiva prostřednictvím didaktických her. Záleží přitom na požadavcích rodičů a učitelů, na době pobytu dítěte ve školní družině, počtech dětí, individuálních zvláštnostech dítěte a také na materiálním vybavení a provozu školní družiny. Již zmiňované odpočinkové činnosti a možná příprava na vyučování patří mezi základní formu činnosti školní družiny, mezi činnosti pravidelné. V rámci školní družiny se však mohou zřizovat i zájmové kroužky a příležitostné akce (i víkendové), kterých se

mohou zúčastňovat i žáci nepřihlášení k pravidelné docházce. Mezi nejdůležitější a nejčastější aktivity ve školní družině patří různé hry.

1.5.3. Činnosti ve školní družině

Pávková (2002) uvádí, že i když činnost školních družin není přímým pokračováním školního vyučování a ani je nenahrazuje, přesto specifickým způsobem navazuje na vzdělávací činnosti školy. Týdenní či denní režimy činností jsou sestavovány tak, aby vyhovovaly požadavkům duševní hygieny, zároveň je nutné, aby umožňovaly vytváření dobrých podmínek pro uskutečňování výchovných záměrů pedagogů a vyhovovaly i potřebám a zájmům dětí (při respektování jejich věkových zvláštností). Ve školní družině se uskutečňují odpočinkové, rekreační, sebeobslužné, veřejně prospěšné a zájmové činnosti a rovněž příprava na vyučování.

Základní rozdělení činností ve školní družině uvádí Metodický pokyn k postavení, organizaci a činnosti školních družin. Patří sem činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové a příprava na vyučování. Je důležité podotknout, že není stanovený doporučený rozsah jednotlivých činností.

Odpočinkové činnosti mají odstranit únavu po vyučování. Žáci nižších ročníků jsou po vyučování nejen psychicky, ale někdy i fyzicky unavení. Zvolení forem činností je na vychovateli a na dětech. Jsou to klidné činnosti, zařazují se nejčastěji na začátku školní družiny. Patří sem například četba, poslech hudby, kresba či hry konstruktivní, společenské, rozhovory, vyprávění. (Pávková, 2002)

Rekreační činnosti jsou oproti odpočinkovým aktivnější. Nejčastěji zařazované činnosti jsou vycházky, sportovní hry, hry na hřišti, sezonní hry, cvičení při hudbě, tanec apod.

Zájmové činnosti jsou takové činnosti, které vychází ze zájmů žáka. Činnost vychovatele je zájem žáka rozpoznat a motivovat jej dostatečně k další činnosti. Může být zařazeno jako kolektivní i individuální činnost, jako organizovaná nebo spontánní aktivita (Metodický pokyn MŠMT k postavení, organizaci a činnosti školních družin). Zájmové činnosti chápeme jako cílevědomé aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností. Mají silný vliv na rozvoj osobnosti i na správnou společenskou orientaci (Pávková, 2002). Ta také dělí činnosti dle obsahu na:

1. Společenskovední

Tyto činnosti se zaměřují jak na získání nových poznatků, tak na rozvíjení samostatných zájmů dětí. Zahrnují činnosti, které vedou jak k poznání aktuálního společenského dění, tak i některých historických souvislostí. Základní oblasti jsou výchova k vlastenectví, k partnerství a k rodičovství a společenská výchova, sběratelství a jazykověda. Nelze si nevšimnout, že tyto činnosti se prolínají s Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání, podle kterého se tvoří školní vzdělávací plán. Témata, která lze zařadit mezi společenskovední, mohou být seznámení s významnými budovami a památkami v místě bydliště, připomínání státních svátků a významných dnů v roce, dodržování lidových tradic a obyčejů nebo například zájmové studium cizích jazyků.

2. Pracovně-technické

Napomáhají k systematickému zdokonalování manuálních dovedností, obohacují vědomosti o technické poznatky i umožňují aplikaci těchto poznatků v praxi. (...)

Zájmovou aktivitu dětí významně ovlivnil rozvoj nových, společensky důležitých oborů (kybernetiky, elektrotechniky, elektroniky, výpočetní techniky apod.). Mezi nejčastější činnosti patří práce s různými materiály, hry se stavebnicemi, modelářské práce, seznamování s různými profesemi či činnosti související s dopravní výchovou.

3. Přírodovědně-ekologické

Poskytují základní informace o přírodě a jejích změnách, o životním prostředí a o chování v přírodě. Poskytují prohloubení znalostí a vědomostí nabytých při vyučování. Učí děti kladnému vztahu k přírodě, k potřebě ochraňování přírody a životního prostředí i hodnotové orientaci. Vhodnými činnostmi jsou například pozorování fauny i flóry při vycházkách, besedy, práce s literaturou, činnosti zaměřené na ochranu životního prostředí.

4. Esteticko-výchovné

„Utvářejí a formují estetické vztahy dětí k přírodě, společnosti a jejím materiálním a kulturním hodnotám. Činnosti jsou zaměřeny na rozvíjení výtvarného, hudebního, literárního, dramatického a hudebně-pohybového projevu, rozvoj tvořivosti. (Pávková, 2002). Patří sem výtvarné činnosti s poznáváním různých technik, poznávání výtvarného umění, zpěv či hra na hudební nástroj, pohybové nebo taneční hry, četba či dramatizace.

5. Tělovýchovné

Sem patří veškeré sportovní a pohybové aktivity. Ty formují pozitivní vztah k pohybu a sportu a rozvíjí tělesnou zdatnost. Zároveň mají velký význam socializační – učí žáky soutěživosti, ale i kooperaci (Hájek, Pávková, 2011). Činnosti nejčastěji aplikované ve školní družině jsou vycházky, turistika, sportovní a pohybové hry, míčové hry, sportovní hry, taneční či aerobní cvičení. Příprava na vyučování zahrnuje hned několik možných činností, není však nutností tyto činnosti uskutečňovat (Pávková 2002).

1.5.4. Vychovatel ve školní družině

Hájek (2007) uvádí, že podstatou úspěšné práce školní družiny je vychovatel. Osobnost vychovatele se tvoří na základě osobních dispozic vzděláním, osobnostním zráním a dalším sebevzděláváním.

Zralý, zkušený pracovník ve volném čase považuje vychovatelské úsilí za celoživotní poslání. Vychází jak z vlastních dlouhodobých pedagogických a lidských zkušeností, tak z individuálního studia odborné a metodické literatury, je absolventem vzdělání vychovatelského směru (Vážanský, 2001).

Osobnost vychovatele je jedním z dílčích problémů pedagogické teorie, protože na jeho odborných, morálních a pedagogických kvalitách závisí výsledek a průběh celého výchovně vzdělávacího procesu. Klasikové pedagogiky upozorňovali na to, že osobnost žáka můžeme vychovat pouze působením skutečné osobnosti pedagoga. Pedagog (vychovatel, rodič, lektor) je v celém výchovně-vzdělávacím procesu faktorem, který nese odpovědnost za jeho úspěšnost a účinnost. Úkoly, které jsou před stávajícím pedagogickým pracovníkem, nejsou zanedbatelné. Je zodpovědný za rozvoj svěřených jedinců, za jejich přípravu pro základní sociální role a za formování jednotlivých stránek jejich osobnosti (Jůva a kol., 2001).

Pávková (2002) uvádí, že funkce vychovatele spočívá zejména v tom, že je rádcem, instruktorem a inspirátorem činností, kterých používá k navození procesu učení.

Prostřednictvím svého každodenního výchovného působení vede děti k hodnotnému využívání volného času, čímž obohacuje jejich vzdělání o nové dovednosti a poznatky z různých oblastí, ovlivňuje a kultivuje jejich potřeby a zájmy, rozvíjí specifické schopnosti a nadání dětí a upevňuje žádoucí charakterové vlastnosti. Protože vychovatel spolupracuje s dětmi ve volném čase, neměly by být jejich vzájemné vztahy pouze formální. Autoritu si nevytváří vychovatel strohými zákazy, příkazy a tresty, ale sama vyplývá z jeho odborných znalostí či metodických schopností.

Pro úspěšný výkon role vychovatele školní družiny je nutné splňovat několik základních předpokladů. Primárním předpokladem je kladný vztah vychovatele k dětem, který dokáže projevovat. Vychovatel by měl disponovat vysokou mírou empatie a schopností vytvořit ve skupině dětí pozitivní sociální klima, děti by pro něj neměly představovat pouze objekty sociální služby, ale měly by pro něj být partnery. Vychovatel by měl disponovat organizačními schopnostmi, které by měl dokázat rozvíjet. Důležité je, aby uměl navozovat a motivovat široké spektrum zájmových a rekreačních činností (Hájek 2007).

V oblasti výchovy ve volném čase a v době mimo vyučování se uplatní především profese vychovatele a pedagoga volného času. Pedagogové volného času pracují především v domech dětí a mládeže a ve stanicích zájmových činností. Vychovatelé působí ve školních družinách a školních klubech, domovech mládeže, internátech a v zařízeních pro ústavní a ochrannou výchovu. Všechny pedagogické profese kladou na osobnost pedagogů velké nároky. Můžeme to odůvodnit nelehkou prací pedagogů. Profese pedagoga spadá do kategorie tzv. pomáhajících, u kterých je důležitá vyrovnanost a psychická odolnost. Žádoucí znaky osobnosti lze rozdělit do tří kategorií: vlastnosti obzvláště důležité pro pedagogy, pozitivní obecně lidské vlastnosti a specifické požadavky na pedagogy volného času a vychovatele. Vychovatel by měl být především dobrý člověk. Měl by mít poznávací procesy na dobré úrovni, dobrou paměť, pozornost, schopnost ovládat a prožívat své emoce. Měly by u něho převažovat kladné charakterové vlastnosti, spravedlnost, pracovitost, altruismus. Každý pedagog má své slabé a silné stránky. Je důležité, aby si jich byl vědom a uměl s nimi pracovat. (Hájek a kol., 2008)

Pedagogické působení a nejvíce výchova dětí a mládeže v době mimo vyučování je důležitou oblastí výchovného působení. Nabízí příležitost vést jedince ke správnému využívání volného času, rozvíjet individuální schopnosti, formovat zájmy a žádoucí vlastnosti osobnosti. Pro vychovatele, který pracuje s dětmi a mládeží mimo vyučování, je prvořadé, aby uměl vytvořit příjemnou a tvůrčí atmosféru a bezpečné prostředí. Měl by mít na zřeteli uspokojování individuálních zájmů a potřeb svěřenců. Hlavním předpokladem práce vychovatele je zájem o děti, snaha pochopit je, schopnost motivovat a podporovat zájem o činnost. (Pávková a kol., 2002).

Zralý, zkušený pracovník ve volném čase považuje vychovatelské úsilí za celoživotní poslání. Vychází jak z vlastních dlouhodobých pedagogických a lidských zkušeností, tak z individuálního studia odborné a metodické literatury, je absolventem vzdělání vychovatelského směru (Vážanský, 2001)

V oblasti vzdělanostních předpokladů by měl mít vychovatel všeobecný přehled, dosahující minimálně středoškolské úrovně. Dle zákona o pedagogických pracovnících lze předepsanou odbornou kvalifikaci získat vysokoškolským studiem pedagogického směru zaměřených na vychovatelství, sociální pedagogiku či učitelství (s výjimkou učitelství pro mateřské školy), bakalářským studiem pedagogických věd zaměřených na vychovatelství nebo sociální pedagogiku, vyšším odborným studiem zaměřeným na vychovatelství nebo sociální pedagogiku, středoškolským maturitním studiem zaměřeným na přípravu vychovatelů či středoškolským maturitním studiem nepedagogického směru s dalším vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaného vysokou školou se zaměřením na vychovatelství (Zákon 563/2004).

Vychovatel by měl mít hluboké znalosti o věkových zvláštlostech dětí mladšího školního věku a o sociální psychologii. Nezbytností je také přehled o biologii dítěte. Měl by umět užívat teoretické poznatky v praxi. Pedagogické postupy, metody a zásady by měl uplatňovat v každodenní výchovné práci, důležité je také právní povědomí zejména o bezpečnosti práce s dětmi. Vychovatel by měl znát učební plány, osnovy či metodiku výuky žáků, měl by jejich látku ovládat a umět dětem poradit ve všech oblastech přípravy na vyučování. Jelikož výchovné činnosti vyžadují celoživotní doplňování a rozšiřování vědomostí a dovedností, je žádoucí, aby se vychovatel účastnil dalšího vzdělávání. Hájek uvádí, že zkušenosti ukazují, že pro další vzdělávání vychovatelů jsou stěžejní zejména témata jako obecná metodika vedení zájmové činnosti, zájmy a jejich uspokojování jako jeden z prostředků psychohygieny, zajištění bezpečnosti či výcvik komunikačních dovedností (Hájek 2007).

Míru výchovné práce stanovuje vládní nařízení (nařízení vlády č. 563/2004Sb), které určuje pro vychovatele školních družin míru přímé výchovné povinnosti na dvacet osm až třicet hodin týdně. Konkrétní počet hodin stanovuje na začátku školního roku ředitel základní školy podle provozu družiny. Do přímé výchovné práce lze zařadit zejména přímou výchovnou práci s dětmi v době od převzetí dítěte od jeho rodičů či od učitelů po ukončení vyučování až do jeho odchodu domů, do této doby lze zařadit také výchovné činnosti spojené se stravováním žáků školní družiny ve školních jídelnách a organizování činností žáků v rámci školy. Nepřímá výchovná činnost zahrnuje zejména přípravu, vypracovávání plánů na výchovnou činnost, vedení dokumentace, zajišťování a přípravu materiálů potřebných k výchovné činnosti, péči o materiál jako je například sportovní nářadí či pomůcky, dále zahrnuje účast na poradách, seminářích a školeních, účast na třídních schůzkách, styk s rodiči či částečný dozor nad žáky při školních akcích pořádaných mimo oddělení družiny.

Stanovení pracovní náplně vychovatelů vychází z obecného poslání školní družiny a místních podmínek. Zpravidla můžeme hovořit o zajišťování výchovně-vzdělávací práce podle zásad psychohygieny a denního režimu školní družiny, kompenzování únavy ze školní činnosti, rozvíjení osobnosti jedinců pomocí zájmové činnosti, dodržování bezpečnosti, vytváření pestré a zajímavé skladby činností, navozování radostné atmosféry a komunikačního prostředí, upevňování hygienických návyků a podporování společenských pravidel chování, seznámení se s učivem a osnovami žáků. Vychovatel by měl průběžně komunikovat s rodiči, seznamovat je s činnostmi jejich dítěte ve školní družině a reprezentovat výsledky činnosti školní družiny na veřejnosti (Hájek 2007).

Aby byly zajištěny nezbytné organizační, koordinační a metodické činnosti jmenuje ředitel školy vedoucího vychovatele. Jeho náplň práce spočívá například v koordinaci a organizaci činnosti jednotlivých oddělení, v provádění pedagogicko-organizačních opatření, v dohledu nad dodržováním správného režimu dne, v kontrole činnosti ostatních vychovatelů, v hodnocení jejich práce, hospitování, analyzování jednotlivých činností, v uvádění nových vychovatelů, v kontrole pedagogické a další dokumentace družiny, v řízení činnosti oddělení či organizaci zápisu žáků do školní družiny a jejich následném rozdělení do jednotlivých oddělení (Hájek 2007).

1.6. Hudba, hudební činnosti a jejich vliv na vývoj dítěte mladšího školního věku

1.6.1. Hudba a hudebnost

Hudba byla od počátku spojena se společností a člověkem, s jehož postupným vývojem a zdokonalováním se i hudba rozvíjela a obohacovala. A tak se hudba z pravěku přesunula do antiky a následně přes hudbu středověku, renesanci, klasicismus a romantismus se dostala do 21. století. Během věků byla hudba nedílnou součástí lidského života. A během těch staletí

byl její význam stále stejný. Má funkci osvojovací, vyjadřovací a sdělovací, proto je pro nás důležitá. Veškeré zvukové projevy jsou hudbou, která obsahuje dvě části: jednak konkrétní zvukové objekty a pak materiál, jenž tvoří zvukové objekty (Poledňák a Fukač, 1995)

Hudba má velmi podstatnou roli na harmonický vývoj člověka a je významnou součástí umění a každodenního života (vezmeme-li v potaz i jednotlivé spojení zvuků z ulice). Má vliv na způsoby chování, lidskou psychiku a inteligenci (Šimanovský, 1998)

Vztah k hudbě a k hudebním projevům označujeme jako hudebnost. Tento termín je definován a chápán v každé odborné literatuře jinak. Termín hudebnost je ve Stručném hudebním slovníku chápán jako „schopnost vnímat nebo reprodukovat hudbu (Barvík a kol. 1960). Hudebnost často mnoho autorů nahrazuje nebo zaměňuje synonymními slovy jako je zájem o hudbu, nadání či hudební schopnost. Holas (2001) hudebnost formuluje jako základní kategorii, která určuje vztah k hudbě, jde o specifickou vlastnost osobnosti, která představuje otevřený systém s hierarchickým uspořádáním jednotlivých elementů jeho struktury. Tento systém je podmíněn rozvojem klíčových hudebních schopností a projevuje se mnohostrannými vztahy k hudbě a nejrůznějšími formami hudební aktivity jedince. Sedlák (1981) uvádí hudebnost jako psychologickou kategorii, umožňující adekvátní hudební aktivitu a mnohotvárné vztahy člověka k hudbě. Je integrací základních hudebních schopností, umožňujících hudební činnosti. Projevuje se v hudebních sklonech, zájmech a potřebách. Jejím neopomenutelným rysem je emocionální a estetická citlivost k hudbě a k jejím výstavbovým prvkům a chápání hudebního obsahu. Hudebnost je psychologická kategorie, která se váže k osobnosti jedince a k jeho hudebnímu vývoji. Integruje v sobě hudební schopnosti, které umožňují hudební aktivitu, přispívají k porozumění hudbě a formují kladný vztah k ní. Hudebnost je předpokladem ke všem hudebním činnostem.

Hudebně-výchovný proces je taky ovlivněn psychologickými aspekty. V první řadě jsou to vlohy, což jsou vrozené anatomicko-fyziologické funkční vlastnosti nervové soustavy a mozku (Lýsek, 1975). Člověk se s určitými vlohami rodí a na jejich základě si pak buduje hudební schopnosti. Souhrn silných vloh, které se objevují již v dětství, se nazývá nadání. Vyšší stupeň úspěchu se označuje jako talent a genialita (Lasevičová, 1996). Schopnost je vlastnost, která umožňuje vykonávat činnost v určité oblasti. Jsou to naučené a získané dispozice, které si člověk osvojuje na základě vědomostí, rozvíjejí sebevýchovou, vzděláním a hudebními činnostmi. Rozlišit vlohy od schopností bývá často velmi těžké (Franěk, 2005). Hudební schopnosti jsou tedy psychické vlastnosti člověka, které mu umožňují vykonávat hudební činnosti.

Dle Sedláka (1985) můžeme hudební schopnosti klasifikovat:

- schopnosti sluchově-percepční – sluchová orientace ve výškovém prostoru a vlastnosti tónů: výška, síla, délka, barva; rozlišování hudebních vztahů: výškové, metrické, rytmické, dynamické a tempové;
- schopnosti sluchově-pohybové – koordinace orgánu sluchového a motorického, který využíváme při zpěvu, při hře na hudební nástroj (instrumentální činnosti) nebo při pohybových aktivitách;
- analyticko-syntetické schopnosti – vyčleňují z prvotního globálního vjemu jednotlivé hudebně-výrazové prostředky: melodie a její pohyb, rytmus, dynamika, agogika, harmonie a instrumentace; pochopení formy a stavby hudebního díla, určit vztahy mezi jednotlivými částmi skladby (téma, motiv);
- rytmické citění – procítění a prožívání rytmických vztahů a metra v díle;
- tonální citění – schopnost prožívat tonálně výškové vztahy;
- harmonické citění – souvisí s tonálním citěním, pochopení akordů a harmonie ve skladbě;
- hudební paměť – cílem je skladbu si v paměti uchovat, znovu ji poznat a dokázat si ji vybavit;
- hudební představivost – vytváření představ;

•hudebně-intelektové schopnosti – patří zde hudební myšlení (spojování hudebních vjemů, orientace v hudební výstavbě), estetické vnímání a hodnocení, hudebně-tvořivé/kreativní schopnosti (základy improvizace a elementární komponování).

V hudebně-výchovných činnostech se tato klasifikace projevuje. Hudební schopnosti se však vzájemně spojují a prolínají. Carl Emil Seashore seřadil 25 hudebních schopností do následujících 5 skupin:

- hudební počítky a vjemy (smysl pro výšku tónu, pro čas)
 - hudební činnost (kontrola rytmu, času, výšky)
 - hudební paměť a fantazie (pohybové či sluchové představy)
 - hudební intelekt (volné hudební asociace, hudební reflexe)
 - hudební cítění (vkus, emoční reakce na hudbu, projevení emocí)
- (Kopecký a kol. 2014).

Rozvojem hudebních schopností, opakováním, cvičením a hudební naukou dojde k vytvoření hudebních dovedností. Hudební schopnosti a dovednosti jsou na sobě závislé, k jejich rozvoji napomáhají návyky, což jsou tendence žáka provádět určitou činnost automaticky (Lýsek, 1975).

1.6.2. Hudební vývoj dítěte mladšího školního věku.

Obešlová (2005) popisuje, že hudební vývoj jedince je podmíněn dozráváním mozku. Nezanedbatelný podíl má učení, individuální zkušenosti každého dítěte a výchova. Aby se mohly projevit hudební schopnosti jedince, je důležitá již zmíněná výchova, podnětné prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, a také jeho vlastní aktivita. Právě v období mladšího školního věku se vychovatelům naskýtají nejvhodnější podmínky pro rozvoj dětské hudební a pohybové kreativity.

V období mladšího školního věku (první stupeň ZŠ), na které je zaměřena naše pozornost v této práci, můžeme vidět u dítěte schopnost rozlišovat tónovou výšku. Obrysové vnímání hudby se mění na analytické, což umožňuje dítěti pochopit vztah mezi částmi a celkem v hudbě. Zdokonaluje se také hudební paměť. Hudební výchova v tomto období podmiňuje hudební rozvoj, ale působí kladně i na celkový psychický vývoj dítěte (Lišková, 2005).

Na počátku období, tedy v době nástupu do školy, je dítě ještě poměrně hravé a jeho vnímání je synkretické (celostní), to znamená, že hudební činnosti vnímá celým tělem. Pro děti je tedy přirozené spojení hudby a pohybu, který je v této době nejoblíbenější dětskou činností. Během prvních dvou let školní docházky také postupně dochází k rozvoji sluchu. Celostní vnímání dítěte mladšího školního věku postupně přechází ve vnímání analytické. Díky analytickému vnímání a trvalejší a úmyslné pozornosti jsou děti schopny snáze vnímat hudbu, čímž dochází k rozvíjení hudebních schopností. Dále se tvoří předpoklady pro základní operace s hudebními představami. Ty jsou důležité k aktivnímu vnímání hudebních skladeb i k pěveckému projevu. V průběhu období se také zvyšuje kapacita i funkce hudební paměti. Hudební paměť je velmi důležitá pro zapamatování si jednoduché melodie nebo vybavení zvukové stopy z minulosti. Vývoj hrubé a jemné motoriky umožňuje dítěti hrát na zvolený hudební nástroj. Dítě je již schopno se tvořivě projevovat – pěvecky, hudebně pohybově či instrumentálně. Stabilizuje se i citové prožívání, které se může projevit silnými citovými prožitky při kontaktu s hudbou. Tyto zážitky mohou dítě ovlivňovat po celý život.

V průběhu mladšího školního věku dochází k prudkému vývoji dětského hlasu. Jeho rozsah i kvalita závisí ve velké míře na systematické hlasové výchově, tedy na „rozezpívanosti“ dětí. Zpevní hlas dětí je tvořen převážně falzetem a má charakteristickou

„zvonivou“ barvu hlasu. Právě od počátku tohoto období je možno provádět soustavnou hlasovou výchovu (Jenčková, 2002; Sedlák a Váňová, 2013).

1.6.3. Hudební činnosti ve školní družině

Rámcový vzdělávací program (RVP) pro základní vzdělávání (MŠMT, 2013) vymezuje vzdělávací obsah oboru hudební výchova: „Hudební výchova vede žáka prostřednictvím vokálních, instrumentálních, hudebně pohybových a poslechových činností k porozumění hudebnímu umění, k aktivnímu vnímání hudby a zpěvu a jejich využívání jako svébytného prostředku komunikace“. Na obsah školské hudební výchovy volně navazují hudební aktivity ve školní družině.

RVP (MŠMT, 2013) rozlišuje čtyři základní oblasti hudebních činností:

- vokální
- instrumentální
- hudebně-pohybové
- poslechové

Jednotlivým činnostem se blíže budeme věnovat v dalším textu.

RVP (2013) také definuje očekávané výstupy na prvním stupni základní školy, a to ve dvou obdobích. První je na konci třetí třídy, druhé na konci páté třídy. Vzhledem k tomu, že školní družinu navštěvují spíše mladší žáci, pro které je zároveň určen uvedený koncept projektu, vychází koncept projektů pouze z očekávaných výstupů za první období. Očekávané výstupy zahrnují všechno to, co by žák v daném období měl znát a umět.

Vokální činnosti

Vokální (pěvecké) činnosti jsou všechny projevy, které jsou spojeny s tvořením zpěvního hlasu. Zahrnují sólový i sborový zpěv písní a popěvek, realizují se „formou hlasových, pěveckých, artikulačních, vokálně intonačních a vokálně rytmických cvičení, dále při vokálně tvořivých projevech, při osvojování, docvičování či opakování písní. Mohou se uplatnit při hudebně pohybových a hudebně dramatických hrách (Slavíková, 2003).

Důležité jsou termíny hlasová výchova a pěvecká výchova. Podle Slavíkové (2003) nelze přesně stanovit hranici mezi oběma pojmy, protože mluvní a zpěvní projev mají řadu společných rysů. Obecně lze však říci, že hlasová výchova zahrnuje kultivaci mluvního projevu, kdežto pěvecká výchova se zabývá tříbením zpěvního hlasu a jeho přednesu.

Při zpěvu je velmi důležité dodržovat zásady hlasové hygieny, tedy nepřetěžovat hlas, zpívat ve větraném a nepřetopeném prostředí, nezpívat v případě hlasové indispozice (např. po nemoci). Před zpěvem je dobré pravidelně provádět rozezpívání. Hlasové ústrojí dráždí přesolená jídla nebo příliš horké nápoje v zimě a ledové nápoje v létě. Stejně jako je v tomto věku vhodné střídát jiné činnosti, měly by děti také zpívat spíše častěji, ale v kratších časových úsecích (Synek, 2004).

Hlasová výchova v sobě zahrnuje několik složek: držení těla, dýchání, tvoření tónu, hlasová cvičení a rozšiřování hlavového rozsahu, výslovnost a uvolňování mluvidel a přednes písně. Níže je uveden stručný popis každé z těchto složek. Správné držení těla je předpokladem pro správné dýchání. Při zpěvu lze sedět, a to na kraji židličky, s chodidly opřenými celou plochou o zem. Kolena jsou od sebe vzdálena přibližně na šířku ramen, záda jsou vzpřímená. Lepší je ale zpívat ve stoje. Stoj je vzpřímený a uvolněný. Váhu máme

rozloženou stejnoměrně na obou chodidlech a stojíme mírně rozkročení. Hrudník je narovnaný. Díky uvolněným ramenům jsou ruce volně spuštěny podél těla. Hlava je vzpřímená, ale také uvolněná. Zpívat lze také vsedě na zemi, a to v kleku na patách, s mírně roztaženými koleny. Dýchání je základ pro kvalitu tónů. Správné držení těla je předpokladem pro tzv. žeberně brániční dýchání, které hospodárně využívá dechu a je tak ke zpěvu nejvhodnější. Nádech je klidný, intenzivní a prohloubený za pomoci bránice. Děti se učí „dýchat do břicha“, aby nádech nebyl pouze „lapání po dechu“, ale byla využita celá kapacita plic. Nádech se provádí nosem, příp. nosem a ústy. Po nádechu následuje krátké zadržení dechu, čehož využíváme při dechových cvičeních. Výdech je dlouhý, rovnoměrný, plynulý a bez námahy. Při tvoření tónů, zejména ve vyšších polohách, je žádoucí hlavová resonance namísto resonance hrudní, se kterou se lze setkat v běžném mluvním hlase dětí. Ke zpěvu hlavovým tónem mohou dětem pomoci zvuky, které umí samy vytvářet, tj., mňoukání, kukání, houkání apod. K upevnování hlavového tónu dochází sestupně od uvedených tónů. Při nasazování tónů je třeba dbát na nácvik měkkého hlasového začátku. Hlasový začátek může být tvrdý, dyšný nebo měkký, který je jako jediný správný a žádoucí. K měkkému hlasovému začátku je třeba zklidnit dech a hlasivky rozeznít pozvolna (na rozdíl od tvrdého hlasového začátku). Nasazení tónu přichází jakoby shora. Pomocí hlasových cvičení (rozezpívání) se hlasový aparát „rozcvičuje“ k dalšímu pěveckému výkonu a dochází k rozšiřování hlasového rozsahu, přičemž nejdůležitější je rozsah s využitím tzv. hlavové resonance. Hlasová cvičení jsou nejprve prováděna ve střední poloze. Následuje zpěv ve vyšších i nižších polohách (Synek, 2004)

Výslovnost (artikulace) je těsně spjata s tvořením tónů. Často je možno ji procvičovat současně s nácvikem tvoření tónů v rámci rozezpívání. Artikulační aparát je nejprve třeba uvolnit pomocí vhodných cvičení. Synek (2004) upozorňuje na zvukově i barevně vyrovnané vokály (samohlásky): K uvolňování mluvidel lze dle něj využívat jazykolamy, hlasová cvičení v rychlém tempu.

Při přednesu písně je třeba zpívat s určitým výrazem, který s sebou přináší určitou atmosféru zpívané písně. Výraz písně je tedy ovlivněn její atmosférou, textem, hudebními prostředky a je pouze na interpretovi (interpretech), jakým způsobem píseň ztvární. Proto je důležité zvládnout píseň nejen intonačně, ale také si popovídat o jejím obsahu, případně píseň ztvárnit pomocí hudebně-dramatických prvků (Synek, 2004, Jenčková, 1997).

Nácvik jednohlasé písně popisuje Synek (2004) tak, že ho lze provést třemi způsoby:

- imitací
- intonací
- smíšeným postupem

Imitace neboli nápodoba je nejčastější z metod nácviku písně. Jde o relativně rychlý a snadný způsob. Rizikem ale může být, pokud učitel nezpívá zcela správně. Děti napodobují učitelům zpěv i se všemi případnými nedostatky. Metodický postup nácviku písně zahrnuje vhodnou motivaci dětí, předvedení písně učitelem, besedu o písni (prostor pro žáky sdělit svoje dojmy, objasnit neznámá slova apod.), poslední fází je samotný nácvik písně. Musí být rychlý a intenzivní. Učitel zazpívá jednu sloku písně. Je-li píseň kratší, žáci ji s pomocí učitele opakují vícekrát celou. Další písně je vhodné rozdělit na menší, formálně logické části. Jednotlivě procvičené části okamžitě spojujeme, takže vlastně nabalujeme nově nacvičenou část na části již známé. Výrazové prvky zahrnujeme do této fáze nácviku – jedná se o komplexní imitaci učitelova přednesu. Pěvecky náročnější části písně můžeme již předem procvičit v rámci hlasových cvičení. Nácvik písně imitací převládá u mladších dětí. Způsob naučení písně pomocí intonace předpokládá znalost not a k jejímu zvládnutí je důležité mít již určité zkušenosti s intonací a zvládnout tzv. volné nástupy. Žáci tedy jsou schopni píseň

„přečíst“ z not, aniž by slyšeli ukázkou písně. Metodický postup nácvičku intonací začíná analýzou notového záznamu. Je třeba si označit všechny volné nástupy. Následuje intonace písně na libovolnou slabiku, dále rytmický nácviček písně pomocí rytmických slabik. Nakonec je celá píseň doplněna textem. Smíšený postup zahrnuje spojení obou uvedených typů nácvičky písní. Žáci samostatně intonují. Pouze pokud se naskytne problém nebo nový prvek, učitel žákům napomůže imitačním způsobem (Synek, 2004).

Instrumentální činnosti

Používáním znějících předmětů u dětí rozvíjíme sluchové vnímání a podporujeme zájem o nalézání poutavých zvuků. Manipulace s nástroji významně rozvíjí jemnou motoriku a koordinuje pohyby při zacházení s hračkami. Hudební činnosti kultivují a usměrňují dětskou touhu vyluzovat různé zvuky, ale zároveň se snaží ponechat možnost vyjádření svých pocitů a myšlenek, zvláště pak u dětí psychicky labilních. Jedná se o neverbální vyjádření, proto je vhodné i u dětí, které mají oslabení v oblasti řeči. Nenásilnou formou v dětech pěstujeme povědomí o teorii hudby, jedná se především o diferenciaci zvuku a tónu, dynamiky (slabě, silně), barvě zvuku či melodie (veselé, smutné), výšku tónu určujeme pouze u melodických nástrojů (vysoké, hluboké). Instrumentální činnosti rozvíjí i schopnosti, které nespádají do oblasti hudební, ale sociální, jako je např. schopnost spolupráce, tolerance, sociální citění, schopnost držet pospolně a být jednotný s kolektivem (Lišková, 2006).

Nejznámější hudební nástroje, na které mohou hrát i děti, jsou Orffovy nástroje. Carl Orff byl německý hudební skladatel a pedagog, jehož pedagogické dílo Schulwerk je považováno za jednu z nejpokrokovějších hudebně výchovných metod. Schulwerk „pěstuje v dítěti cit pro kulturu slova, využívá rytmu řeči k probouzení rytmického citění, spojuje hudební výchovu s výchovou rytmicko-pohybovou, rozvíjí hudebnost dítěte na základě vokálních i instrumentálních, vybízí a podněcuje je k tvořivé práci“ (Hurník, Eben a kol., 1969). Orff tedy propojuje zpěv s pohybem a zejména tvořivým doprovodem na dětské hudební nástroje. Orffův instrumentář je rozdělen na nástroje nemelodické - rytmické a melodické. Mezi rytmické nástroje řadíme následující: hůlky (ozvučná dřívka), drhlo, tamburína (také v kombinaci s bubínkem), rumba koule, rolničky, dřevěný blok (rourový a deskový), bubínek, činely (na stojanu a prstové činely), triangel a zvoněk. Uvedené nástroje se rozeznávají úderem a každý z nich má jinou barvu, tedy zní jinak. Melodické nástroje zahrnují zvonkohru (chromatická a diatonická – sopránová a altová), metalofon a xylofon (oba mohou být sopránové, altové či basové) Dětské tympány bývají zařazeny buď do rytmicko-melodických nástrojů, nebo do basových nástrojů (Synek, 2004). Při muzicírování ve školní družině nebo hudební zájmové činnosti formou kroužku můžeme využívat také jiné hudební nástroje. Plní stejný účel, jako uvedený Orffův instrumentář – tvoří rytmický doprovod ke zpívaným písním. Hudebním nástrojem se tak mohou stát různé předměty denní potřeby nebo hudební nástroje vyrobené svépomocí. Coufalová a kol (2013) předkládají konkrétní nápady na využití nejrůznějších materiálů, např. chřestidlo z ořechových skořápek, chřestidlo z roličky od toaletního papíru, dešťová hůl, metličky ze špejlí, bubínek z PET lahve, vodní flétna, brčkofon či vrbová píšťalka. Pokud si děti svůj hudební nástroj vyrobí samy, zcela jistě pak budou mít jiný požitek ze hry. Výroba hudebního nástroje může rovněž sloužit jako účinná motivace k dalším činnostem.

Hudebně pohybové činnosti a hry

Pohyb je jedním z nejpřirozenějších projevů člověka a obzvláště pro děti mladšího školního věku je nejlepším prostředkem ke kontaktu s hudbou. Pohyb „prohlubuje citlivost pro hudebně výrazové prostředky a jejich změny, umožňuje poznávání a ověřování hudební

struktury, žánrů, funkčních a emocionálních typů hudby, umožňuje vyjádření hudebního zážitku. Vytvářením paralel mezi řečí hudby a pohybu dochází k přirozenému propojení dětských hudebních poznatků, praktických hudebních činností a zážitků. Zároveň se tím významně podporuje rozvoj hudebně pohybové kreativity (Jenčková, 1997). Knopová (2005) vymezuje oblasti pohybové výchovy, která by měla být (na rozdíl od taneční výchovy) naplní 1. – 5. ročníku základní školy:

- Pohyb melodie (stoupající, klesající melodie, vysoké, hluboké polohy naznačené pohybem ruky),
- taktovací technika,
- napodobovací hry (pantomimické ztvárnění „jak se na co hraje“),
- pohybové hry vyjadřující obsah říkadla, básně, literární předlohy.

Oblast hudebně-pohybových her zahrnuje rozpočítadla (jedno dítě „rozpočítává“ a vyřazuje tak ostatní ze hry, např. En ten tyky), říkadla (obsahují pohybové prvky, které dokreslují text říkadla; často se uplatňuje rytmická chůze) a hry vycházející z pohybového projevu vytvořeného dramatizací textu (Knopová, 2005).

Základem hudebně-pohybových činností je rytmus, díky kterému je pohyb srozumitelný a zajímavý. S rytmem úzce souvisí metrum a tempo. Výchozím prvkem hudebně-pohybových činností je chůze. Je třeba dbát na správné držení těla a soulad chůze s hudbou. Mazur (1984) připomíná, že při nácvičce chůze s hudbou je dobré střídat tempo, využití prostoru (pohyb po kruhu, v řadě, v zástupu) či útvar. Má na mysli chůzi jednotlivě, po dvojicích, příp. chůzi celé skupiny. Děti nejprve 46 hudbu poslouchají, potom na ni libovolně chodí a vychovatelka pozoruje, jakým způsobem pokládají nohy, reagují na zrychlení či zpomalení, sleduje držení těla apod. Mazur doporučuje nechávat dětem svobodu v pohybu, ale vést je k tomu, jak jim hudba napovídá. Později je třeba naučit děti vnímat hudební fráze i melodii, která by měla být jednoduchá a jasná, s výrazným rytmem. Jistota rytmického pohybového projevu je předpokladem pro další muzicírování (Knopová, 2005).

Prvním nástrojem, se kterým je dítě v kontaktu, je jeho vlastní tělo. Později může k chůzi a různým tleskáním přidat také hru na rytmické či melodické hudební nástroje. Jenčková (1997) předkládá soubor pohybových prvků, které lze využívat:

- hra na tělo – tleskání, pleskání, luskání, podupy,
- pohyb paží, hlavy a trupu,
- chůze a drobný běh – chůze v různých taktech, stylizovaná chůze ve spojení s pantomimou (jdeme hlubokým sněhem, jako čáp, vrabčák, principál, baletka apod.),
- pantomima – nápodoba pracovních činností a hry na hudební nástroje, scénický pohyb (výraz a gesta) při zpěvu,
- taneční prvky – úkroky, poskoky, natáčení, otočky, taneční chůze aj.

Jenčková (1997) zároveň připomíná, že výběr a použití těchto prvků závisí na školních podmínkách, pohybových dispozicích dětí a učivu. Zásobu pohybových prvků lze vytvořit napodobováním jednotlivých prvků dětmi. K tomu je třeba jejich soustředění a přesné pozorování. Zajímavější je ovšem střídání pohybové imitace se spontánním objevováním možností těla a s tím spojené reakce na hudbu. Mezitím přirozeně dochází ke srovnávání vlastního projevu s projevem ostatních dětí a „obkouvání“ jednotlivých pohybových prvků. Hudebně pohybové činnosti se pojí se všemi hudebními činnostmi. Pěvecké činnosti lze doprovodit spontánním pohybem, nápodobou vychovatelky či hrou na tělo. S tím úzce souvisí

i využití instrumentálních činností, které podporují rozvoj dovedností a výrazovou stránku hudebního projevu.

Nelze opomíjet důležitost motivace k hudebně pohybovým činnostem. Na motivaci se výrazně podílí různé rekvizity. Například barevné stuhy, míčky, kostýmové doplňky nebo jakékoliv znějící předměty, včetně Orffova instrumentáře. Soustředění se na rekvizitu může napomoci nejistým či méně zkušeným dětem a zapojit je tak lépe do společné činnosti (Mazur, 1984).

Poslechové činnosti

Poslechové nebo také receptivní hudební činnosti se logicky objevují nejen při záměrném poslechu skladeb, ale při veškerých hudebních činnostech. Děti „se učí naslouchat elementárním hudebním projevům tím, že například sami podle daného rytmu tvoří melodie, melodizují slova, říkadla, když doplňují neúplné melodie (Mazur, 1984). Uvedené dílčí činnosti jsou následně předpokladem pro poslech známých i méně známých písní. Jakýkoliv pohyb spojený s hudbou také předpokládá určité poslechové dovednosti (Mazur, 1984). Cíle poslechu hudby definuje Synek (2004) takto:

- ukázat dětem, jak hudbu vnímat a prožívat
- poznávat hudební řeč – co a jakými prostředky hudba sděluje,
- hovořit o hudbě – hudbu hodnotit pomocí osvojených termínů,
- seznámit žáky s co nejširším spektrem hudebních druhů a žánrů a naučit je k toleranci ke vkusu druhých.

K tomu, aby se děti v hudbě snáze orientovali, je dobré je postupně seznamovat s hudebními termíny, a to od nejjednodušších po složitější, v přímé provázanosti s ostatními hudebními činnostmi.

Poslouchanou hudbu lze popsat z různých hledisek. Podle emocionálního sdělení rozlišujeme hudbu veselou, smutnou, klidnou, žertovnou, slavnostní, odhodlanou, tragickou, komickou aj. Podle užívaných výrazových prostředků hudbu popisujeme jako pomalou – rychlou, silnou – slabou, hlubokou – vysokou, charakterizujeme dynamiku, tempo, pohyb melodie, rytmus, harmonii, nástrojové obsazení, pěvecké hlasy apod. Dle funkčních typů můžeme popsat lidovou píseň, ukolébavku, balet, pochod, hudbu na jevišti, hudbu duchovní, relaxační, populární, filmovou atd. Podle formotvorných prostředků rozlišujeme melodie, doprovod, opakování, variaci, rondo, instrumentální, vokální či vokálně instrumentální formy (Synek, 2004).

Ve školní družině je nejčastější poslech hudby, který slouží jako kulisa k různým činnostem, přičemž je třeba dbát na to, aby tato kulisa děti zbytečně nezatěžovala a nepůsobila jako „hudební smog“. Děti si mohou poslouchanou hudbu vybírat sami, je však konečným rozhodnutím vychovatelky, jakou hudbu dětem nabídne. Vhodnější, než poslech hudby jako zvukové kulisy je vyhrazení konkrétních chvil, kdy děti poslouchají hudbu záměrně a pozorně. Vymezení daného času pro poslechové hudební chvíle přispívá k vytvoření určitého návyku, při němž není posluchač odkázán jen k pasivnímu přijímání podbízených zvuků, k čemuž naše doba často inklinuje (Pávková a kol., 2007).

Synek (2004) doporučuje metodický postup poslechu, který dělí do čtyř fází:

- Motivace je důležitá pro všechny činnosti. V případě poslechu může být slovní (krátký příběh o skladbě či skladateli, literární ukázka apod.), obrazová (tematické fotografie, videozáznam) hudební (seznámení s úryvky skladby) nebo v podobě aktivizačních úkolů, které se týkají dané skladby, a žák je dostane před poslechem skladby.

- Pro samotný poslech skladby je velmi důležitý správný výběr skladby, která by měla být přiměřená věku posluchače a neměla by být delší než 5 minut. Děti se mohou posadit a zavřít oči. Na konci hudbu postupně ztlumíme.
- Beseda (analýza) je debatou o právě vyslechnuté skladbě. Děti se za pomoci vychovatele/ky snaží hudbu popsat. Nejdříve děti sdělují subjektivní emocionální prožitek, tedy jak na ně hudba působila, co jim připomínala. Poté následuje objektivní zdůvodnění, proč skladba na děti působila právě takto apod.
- Shrnutí (syntéza) zahrnuje prosté shrnutí informací z fáze besedy. Vychovatel/ka pomáhá dětem formulovat představu o žánru, době vzniku, skladbě, skladateli, hudebních prostředcích. Shrnutí může obsahovat poslech skladby ještě jednou, přičemž tentokrát již do něj může kdokoliv vstupovat, říci své postřehy, případně skladbu pohybově nebo instrumentálně doprovodit.

2 PRAKTICKÁ ČÁST

2.1. Charakteristika praktické části práce

Ve své praktické části se věnuji dvěma hlavním tématům. První část je zaměřena na školní družiny v mém okolí. Formou rozhovoru, několika stejných otázek, jsem zjistila, jak se ve školních družinách věnují hudebním činnostem, jestli pravidelně a do jaké míry. Nezajímala jsem se o hudební kroužky, které na většině dotazovaných škol jsou, ale opravdu jen na hudební aktivity ve školní družině.

Ve druhé části jsem navrhla 4 několikaminutové bloky, které se dají aplikovat nejen ve školních družinách, ale například i na táborech nebo jiných zájmových činnostech. Všechny popsané bloky jsou poskládány podobně tj. rozvíčka, vlastní zpěv, pohybově hudební aktivity a následná relaxace většinou s poslechem hudby. Všechny bloky začínají společným pozdravem a naladěním na následující činnost. Zrovna tak i na konci je zakončení společné a vždy stejné. Pro děti nižšího školního věku je důležité, aby věděly, co kdy začíná a kdy daná činnost končí. Před samotným rozloučením probíhá pravidelně hodnocení ze strany dětí, kdy mi sdělily dojmy z aktivity a jestli se jim hodina líbila. Bloky jsou do chodu družiny zasazeny tak, aby nijak nenarušovaly chod družiny, jsou součástí řízených činností. Realizace bloků probíhala v družině v mém místě bydliště.

2.2. Rozhovory

Cílem rozhovoru je zjistit, jestli ve školních družinách provozují hudební činnosti, zda pravidelně, nebo jen jako kulisu, například k malování. Další cíl byl, udělat si představu, co lze s dětmi ve školní družině provozovat za hudební činnosti. Zeptala jsem se 4 vychovatelek, každá z jiné školy. Nechtěla jsem hodně odpovědí typu ano, ne, ale spíše podrobnější popis. Proto jsem rozhovory vedla ústně a ne písemně. Předem sepsané otázky byly spíše záchytné body, doptávala jsem se, jak jsem potřebovala, aby mi byla daná činnost v družině co nejvíce popsána. U rozhovorů uvádím jen křestní jméno vychovatelek, všechny školy jsou v jižních Čechách a odpovědi jsou popsány jako souvislý výstup, nikoliv otázka – odpověď.

Orientační otázky:

1. Vykonáváte v družině pravidelné hudební aktivity?
2. Pokud ano, jak často a které?
3. Probíhá v družině i nácvik písní?
4. Pokud ano, spíše lidové nebo moderní písně?
5. Využíváte v družině hudbu jako doplněk k jiným aktivitám?
6. Pokud ano, k jakým?
7. Využíváte v družině hudební nástroje?
8. Pokud ano, jaké?

2.2.1. Paní vychovatelka Míša

Paní vychovatelka Míša pracuje v malé škole a ve svém oddělení má 13 žáků z první a čtvrté třídy. Hudební aktivity vykonává pravidelně, a to dokonce v předem určený den v úterý mezi 13 a 15 hodinou. Svou hudební činnost vykonává se všemi žáky ve svém oddělení a je to součástí běžného chodu družiny. Všichni žáci vědí, že se v tuto dobu mohou těšit na nějakou hudební činnost. Kromě této pravidelné činnosti mají v případě potřeby, například před besídkou, zahradní slavností aj. i hudební činnosti navíc potřebné k nácviku tanečních

vystoupení. Dále žáky hudba provází i při hraní jiných her, a to nejen v úterý. Například v tělocvičně taneční odpoledne, při maškarním plesu aj. Návčik písní zde probíhá právě například na vystoupení ke dni matek. Během pravidelných schůzek se věnují spíše kratším lidovým písním, ale vystupují spíše na moderní pohádkové písničky. Hudební nástroje mají k dispozici v omezeném množství, proto to řeší výrobou svých rumba koulí nebo chrastítek. V družině je piano, na které paní vychovatelka hraje a doprovází žáky na jednoduché lidové písně. Složitější písně pouští ze školního počítače, který má k dispozici, případně rádio s CD přehrávačem. Paní vychovatelka má hudbu ráda, sama si pouští doma písničky k práci i pro radost, podílí se aktivně na přípravě koncertů v obci, ráda je i navštěvuje. Tato záliba se odráží i v zaměstnání, tedy v družině. Paní vychovatelka Míša byla jediná, která vedla hudební činnosti jako samostatný blok a její práce by se mi velmi líbila.

2.2.2. Paní vychovatelka Martina

Paní vychovatelka Martina pracuje v družině v malém městě, ve svém oddělení má 19 žáků různého věku. Hudební aktivity vykonává pravidelně, na otázku jak často, odpověděla, že to neví. Pravidelně každý den zpívají nějakou píseň, téměř ob den tancují na písničky, ale pravidelné hudební aktivity v určitý den a hodinu s nějakým harmonogramem neprovozují. Je to prý hlavně z důvodu, že místní škola nabízí velmi pestrou nabídku kroužků, a tak ani jeden den, nemá alespoň hodinu v kuse, aby některý žák neodcházel na kroužek nebo z něj nepřicházel. A tak má během týdne několik hudebních her a tanečků, které vykonává vždy, když se to hodí. Hudebních nástrojů mají žáci na výběr velké množství, mají přímo skříň určenou hudebním nástrojům a zde si žáci mohou i sami během dne nástroje půjčit a hrát si spolu. Jelikož jsou zde různé věkové kategorie dětí, tak se učí písně nejen lidové ale i složitější z hraných pohádek, které děti více baví. Žáci jsou zde prý aktivní a sami si vymýšlí tanečky na písničky. Na hromadných školních vystoupeních žáci z družiny nevystupují, tudíž zde neprobíhá ani žádný návčik na vystoupení. Paní vychovatelka hraje velmi dobře na klavír a žákům velmi často hraje. Mají i zhudebněné určité části odpoledne, například krátkou píseň na úklid, aby děti věděly, že mají uklízet. Dále mají píseň na rozloučení, o kterou si děti řeknou, když jí chtějí zahrát při odchodu. I paní vychovatelka Martina má ráda hudbu a odráží se to v družině. Má trošku volnější způsob výuky hudebních činností, ale její přístup se mi taky velmi líbí.

2.2.3. Paní vychovatelka Jana

Paní vychovatelka Jana je ze stejné školy jako paní vychovatelka Martina jen z jiného oddělení. I Jana má žáky různého věku a je jich 18. Oddělení družin zde není u sebe, ale na opačné straně školy a ani to nejsou prostory družiny, ale třída, ve které se dopoledne děti učí. Paní vychovatelka Jana hudební aktivity téměř neprovozuje. Třída se ani nikterak nepřestává na družinu a tak vzadu mají jen malý koberec, kde si mohou děti spolu hrát. Aktivity v této družině jsou buď výtvarné, nebo sportovní v tělocvičně, při pěkném počasí venku. Paní vychovatelka se snaží alespoň jednou za den žáky naučit nebo jen zazpívat písničku. Hudební nástroje, pokud je potřeba, přinese v krabici z prvního oddělení a snaží se s žáky i hrát při písničkách. Paní vychovatelka je spíše sportovec a právě proto, tráví více času sportem. Ale i tito žáci se v družině často střídají odchodem a příchodem na kroužky, a tak na pravidelnou činnost není prostor. Každá vychovatelka má jiný koníček a určitě tuto svoji zálibu přenáší i do práce. Líbí se mi, že i když hudba není zrovna paní vychovatelky záliba, tak se snaží, aby děti alespoň nějaké písničky znaly a uměly je zazpívat.

2.2.4. Paní vychovatelka Ivana

Paní vychovatelka Ivana je z vesnické školy, která má jen jedno oddělení družiny, kterého navštěvuje 15 žáků různého věku. Je to milá paní, která by už ráda šla do důchodu, ale zatím se sem nepovedlo sehnat jinou vychovatelku. Paní vychovatelka má děti ráda a děti ji. Hudební aktivity provozuje namátkově, když ji napadne. Odpověděla, že když má chuť si zazpívat, tak si s žáky zazpívá. A co? Co zrovna napadne jí nebo děti. V této škole mají hudební kroužek, do kterého chodí většina dětí, a tam nacvičují různá vystoupení atd., proto v družině nácvik žádných písní neprobíhá. Hudební nástroje v družině jsou, ale nikdo je nepoužívá. Paní vychovatelka hraje na housle, ale v družině nikdy nehrála. S počítačem prý neumí a rádio s přehrávačem nechtěla. Když děti chtějí, zazpívají si samy. U paní vychovatelky Ivany je opravdu vidět láska k dětem, ale je to typ, kde plánování neprobíhá a hry se vymýšlí za pochodu. Což nikterak neshazují, žáci ve zdejší družině jsou šťastní a atmosféra asi nejpříjemnější ze všech navštívených družin.

2.2.5. Zhodnocení

Jsem ráda, že jsem navštívila celkem odlišné typy družin, co se týče hudebních aktivit. Viděla jsem 4 funkční družiny, kdy každá jinak zapojila hudbu do svých aktivit. Všechny čtyři vychovatelky se snaží aplikovat hudební činnosti ve své družině. Já jsem si udělala lepší představu, co lze s dětmi provozovat. Z každé družiny jsem si odnesla něco a hodlám to aplikovat v budoucím povolání. Je potřeba nejen mít dopředu perfektně naplánované činnosti ale i umět improvizovat a vymýšlet a přizpůsobovat aktivity za chodu. Do svých návrhů hudebních bloků jsem se snažila dát z každé družiny něco. Měla jsem nejen naplánované aktivity, ale dovolila jsem si dělat i změny během realizace, kdy jsem si následně vyhodnotila, zda to bylo správné rozhodnutí nebo ne. Bloky jsem vytvořila tak, aby bavily i mě a týkaly se témat, které jsou blízké nejen dětem ale i mně.

2.3. Vlastní soubor hudebních aktivit

2.3.1. Cíl hudebních aktivit

Hlavním cílem je zrealizovat ideálně pravidelné zájmové hudební činnosti ve školní družině.

Cíl hudební zájmové činnosti vychází z učebních cílů Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, hudební zájmová činnost ve školní družině tedy volně navazuje na školní hudební výchovu. Cíle hudební výchovy jsou na konci třetí třídy stanoveny tak, že žák:

- zpívá na základě svých dispozic intonačně čistě a přesně rytmicky v jednohlase,
- rytmizuje a melodizuje jednoduché texty, improvizuje v rámci nejjednodušších hudebních forem,
- využívá jednoduché hudební nástroje k doprovodné hře
- reaguje pohybem na znějící hudbu, pohybem vyjadřuje metrum, tempo, dynamiku, směr melodie
- rozlišuje jednotlivé kvality tónů, rozpozná výrazné tempové a dynamické změny v proudu znějící hudby
- rozpozná v proudu znějící hudby některé hudební nástroje, odliší hudbu vokální, instrumentální a vokálně instrumentální (MŠMT, 2013).

Dítě by za pomoci hudebních aktivit mělo být schopné zazpívat naučenou píseň z paměti, správně ji rytmicky doprovodit a mělo by mít kladný vztah k hudebním činnostem, ideálně aby se hudba stala přirozenou součástí dne, každého dítěte.

2.3.2. Účel hudebních aktivit

Zajistit dětem adekvátní trávení volného času za pomoci hudby a hudebních činností. Kdy materiální i finanční nároky pro dítě a rodiče nejsou vysoké, právě díky prostředí, ve kterém hudební aktivity probíhají, a to je školní družina.

2.3.3. Výstupy

Aby bylo možné jakékoliv aktivity realizovat, je potřeba dopředu si stanovit určité výstupy pro dané hudební aktivity:

- Cílová skupina: pro koho jsou činnosti určeny
- Délka trvání
- Materiální zabezpečení – kde se budou hudební aktivity konat, potřebné pomůcky k realizaci
- Personální zabezpečení – kdo činnost povede
- Finanční zabezpečení

Cílová skupina:

Primárně je soubor aktivit určen pro 1. a 2. třídu, zejména proto, že jsem věděla věk dětí, u kterých budu realizovat mnou vymyšlené hudební bloky. Výhodou je, pokud dítě má o hudbu zájem a rádo se účastní jakýchkoliv aktivit.

Délka trvání:

Délka jednoho bloku je přibližně 50 minut, ale bloky nemají pevně daný čas. V době kdy budu tyto bloky realizovat v družině, je i časová rezerva, kdybychom se u nějaké části zdrželi a zároveň pokud skončíme dříve, mohou děti využít prostředí družiny na zabavení.

Všechny bloky jsou sestaveny stejně:

Úvod – popis hlavního tématu, rozebrání tématu a povídání si k němu.

Hlavní činnosti – zde je vždy procvičení jazyka a krátké dechové cvičení, některá cvičení jsem odvodila od tématu, ale některými jsem se inspirovala Ivou Burešovou z internetové stránky <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/6613/CVICENI-PRO-SPRAVNE-MLUVENI.html>. Po procvičení následuje nová píseň, nejčastěji spojená s pohybovou aktivitou nebo hrou, následující píseň je doprovázena nástroji, nácvik rytmizace.

Zklidnění – poslech písní, hádání písní, odpočinek a relaxace.

Závěr – zhodnocení ze strany dětí, popis příští hodiny, rozloučení.

Materiální zabezpečení:

Hudební aktivity se budou konat ve školní družině v oddělení 1. a 2. třída, družina je vybavena velkým kobercem, na kterém budeme sedět, židlemi pro každé dítě a přehrávačem. Ve škole, kde se družina nachází je i hudební místnost, z které si můžeme půjčit libovolné nástroje (rumba koule, rytmická dřívka, bubínky, triangl, tamburína, prstové činely aj.)

Personální zajištění:

K vybraným blokům stačí jeden člověk. Osoba, která povede tuto činnost, by tedy měla mít odbornou kvalifikaci podle § 16 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů.

Finanční zabezpečení:

Vybraný blok aktivit je součástí běžného chodu družiny.

2.4. Návrhy vlastních hudebních bloků

2.4.1. Seznámení

Hlavní téma:	Seznámení
Cíl:	Seznámit se s dětmi. Poznat, kteří žáci zpívají rádi a jak často si zpívají, kdo na co hraje. Poznat, jak žáci ovládají jednoduchou rytmizaci na písni. Seznámit žáky, jak budou následující hodiny vypadat.
Pomůcky:	Rytmická dřívka Rumba koule Flétna Notebook s nahrávkami písní
Úvod: 15minut	Časová náročnost: 15 minut Všichni si sedneme na koberec do kolečka, přivítáme se, představím se jako první a zazpívám svoje jméno podle nálady, kterou zrovna mám. Poté nechám představit každé dítě a také ho nechám zazpívat svoje jméno podle nálady a chuti na následující hodinu. Pro upevnění jmen a lepší zapamatování, si zahrajeme hru tleskání do rukou a stehem, kdy při tleskání do rukou nejprve řeknu dvakrát své jméno a poté při tleskání do stehem dvakrát jméno kamaráda a takto se všichni prostřídáme. Protože je tato lekce první, tak nám úvod zabere delší dobu. Budeme si s dětmi povídat, jak často si zpívají a které písničky mají rády. Jestli někdo na něco hraje nebo jestli hraje někdo v rodině.
Hlavní činnost:	
Procvičení jazyka: 5 minut	Hra s jazýčkem jak jede na výlet – příběh o jazýčku jak se probouzí, myje se, jede na výlet na koni, rozhlíží se – všechny tyto pojmy jsou doplněny o pohyb jazyka, aby se dětem jazyk procvičil a rozpohyboval.
Dechové	Chechtající brouček - dětem vysvětlím, že se povídá, že smích léčí a je

cvičení: 5 minut	důležitý, a všichni si to zkusíme. Všichni si lehneme na záda a zvedneme ruce i nohy a začneme s nimi třepotat, nadýchneme se nosem a začneme se smát.
Píseň: 10 minut	Já jsem muzikant a přicházím k vám z české země – nejprve si píseň zazpíváme na koberci, abychom si ji připomněli, případně naučili. Poté si ji celou zazpíváme ve stoje a všichni děti budou předvádět hudební nástroje z písně. Bude následovat povídání, kdo by chtěl hrát na nějaký nástroj z písničky.
Píseň – rytmizace: 10 minut	Směs krátkých lidových písní, při kterých si zkusíme rytmizaci. Běží liška k táboru – při písničce budeme jen tleskat rukama do rytmu a zpívat, Prší, prší – budeme ve stoje tleskat do stehen, Kočka leze dírou – při této písni se pokusíme využít dřívka, kterými budeme ťukat o sebe do rytmu, Holka modrooká – zkusí udávat rytmus pomocí rumba koulí, Pec nám spadla – při této písni se pokusíme dát dohromady všechny způsoby k udávání rytmu, někdo bude tleskat, další tleskat do stehen, další bude používat dřívka, další rumba koule.
Zklidnění: 5 minut	Děti sedící nebo poležené na zádech poslouchají písně beze slov a hádají, o kterou píseň se jedná. Směs dětských lidových písní.
Závěr: 5 minut	Závěrečné hodnocení ze strany dětí, co se jim líbilo, co by si chtěly zazpívat příště a pomocí tleskání mohou dát najevo, jak se jim hodina líbila, čím více tleskají, tím více se jim hodina líbila – tleskoměr.

Reflexe

Blok seznámení jsem absolvovala v září v družině s dětmi z 1. a 2. třídy. Děti se už znaly ze školky, takže seznámení bylo spíše pro mě. Při úvodním povídání mě překvapilo, jak málo dětí doma s hudbou pracují. Jsou zde 3 děti, které začaly hrát na hudební nástroj, ale většina dětí mělo hudbu a písničky spojené se školou nebo školkou. Původně jsem si myslela, že zazpívání našeho jména podle nálady, by mohlo probíhat na začátku každého našeho setkání, ale díky realizaci jsem zjistila, že takto malé děti nejsou moc schopné zpěvem vyjádřit náladu. Všechny děti zazpívaly svoje jméno podle mě a nebylo lehké jim vysvětlit, co po nich chci, takže pro příští setkání jsem od tohoto upustila. Hra tleskání do rukou a nohou děti bavila a mně velmi pomohla pro lepší zapamatování. Procvičení jazýčku a dechové cvičení proběhlo v pořádku, u předvádění broučka se děti velmi pobavily. Píseň, Já jsem muzikant, většina dětí znaly, zazpívali jsme jí jednou na koberci a poté ve stoje s tanečním doprovodem. Píseň děti bavila a předváděly se, jak umí na který nástroj hrát. Když jsem zkoušela v následující části rytmus na krátké lidové písně, tak většina dětí to uměla a věděly, kdy mají tleskat, nebo ťukat. Při závěrečné písni, kdy každý měl nějaký nástroj, děti utvořily přímo hudební kapelu a moc si to užily. Poté mě děti překvapily, když si chtěly znova zatančit Já jsem muzikant, ráda jsem jim vyhověla, jen jsem dopředu rozdělila sloky, aby si děti i vyzkoušely alespoň na chvíli zpívat samy, nebo ve dvojici. Při závěrečném zklidnění si většina dětí lehla a hádaly písně, které jsem hrála na flétnu. Pro příští setkání jsem dostala doporučení, abychom se znova setkali, což jsem jim ráda slíbila. Časově se nám to asi o 5 minut zkrátilo, ale hodnotím setkání kladně a byla jsem ráda, že jsem si lekci i naživo vyzkoušela.

2.4.2. Zvířátka

Hlavní téma:	Zvířátka
Cíl:	Děti si upevní informace o zvířatech. Pohybové aktivity spojené se zvířaty. Rytmizace hudby.
Pomůcky:	Přehrávač s písní Malé kotě.
Úvod: 10 minut	S dětmi se přivítáme a povíme si, jak se na hodinu těšíme. Sdělím jim, o čem bude tato hodina o zvířatech. Budeme si povídat, kdo má doma jaké zvíře, nebo jaké by chtěl. Jak se o ně starají a čím je krmí.
Hlavní činnost:	
Procvičení jazyka: 5 minut	Grimasy – děti předvádějí různé grimasy a ostatní děti se je snaží napodobit.
Dechové cvičení: 5 minut	Na hada - děti stojí volně po družině a nádech nosem do bránice, sepnutí dlaní k sobě a rukama předvádí hada, přičemž pomalu vydechuje na písmeno SSSS.
Píseň: 10 minut	Když jsem já sloužil – nejprve si píseň s dětmi zazpíváme v sedu a povíme si o každém zvířátku něco zajímavého, k čemu nám slouží, proč ho chováme. Ukážeme si, jak jednotlivé zvířata předvést a následně si píseň zazpíváme znova, ale tentokrát ve stoje a budeme zvířata předvádět během písně.
Píseň – rytmizace: 10 minut	Nejprve děti nechám rozběhnout po družině a dám jim úkol, aby si sehnaly něco, na co mohou hrát na další píseň. Tužky, tužku a kelímek, ruce, dvě kostky, kbelík s dřívkem, krabičku s korálky. Poté si zazpíváme písničku Krávy, krávy – během písně budeme nejen zpívat ale i udávat rytmus pomocí hudebních nástrojů, které si děti obstaraly po družině. Počet slok přizpůsobím podle nálady a soustředění dětí. Všechny pomůcky poté vrátíme na místo.
Zklidnění: 5 minut	Při písničce Malé kotě si lehne na koberec a budeme předvádět koťátko, jak usíná a odpočívá.
Závěr: 5 minut	Závěrečné hodnocení ze strany dětí, co se jim líbilo, co by si chtěly zazpívat příště a pomocí tleskání mohou dát najevo, jak se jim hodina líbila, čím více tleskají, tím více se jim hodina líbila – tleskoměr.

Reflexe

Druhé setkání proběhlo ve znamení zvířátek, děti den před tím, s paní vychovatelkou malovaly masky z papíru a malovaly zrovna zvířátka, takže jakmile jsem řekla téma dnešní

hodiny, děti si doběhly pro masky a krásně to doladilo atmosféru. Celá lekce probíhala podle plánu, naučili jsme se píseň, Když jsem já sloužil a i tuto píseň jsme doprovodili tancem, u kterého se děti bavily. Při další písni měly děti možnost najít si ve třídě libovolný nástroj, na který nás doprovodí, většina dětí se rozeběhla a něco si našly, v tuto chvíli 3 děvčátka jen seděla a nevěděla, co si mají vzít, tak jsem si k nim přisedla a navedla jsem je, aby i ony si byly schopny něco najít. Děti přinesly opravdu široký sortiment hudebních nástrojů, dřevěné kostky, fixy, papírový kelímek jako bubínek, krabičku s kostkami. Poté jsme hudebně doprovodili píseň Krávy, krávy, aby jen nehráli na své nástroje, během slok kdy jsme zpívali jako zvířata, tak děti hrát nemohly a začaly zase až na refrén. Po písničce jsme všechny nástroje vrátili a lehli jsme si na koberec. Pustila jsem jim píseň Malé kotě a děti mi předváděly, jak spí koťátka. Myslím, že i tuto hodinu jsme si užili a při závěrečném tleskoměru, děti hlasitě tleskaly, což mě samozřejmě potěšilo.

2.4.3. Mikuláš a čert

Hlavní téma:	Mikuláš a čert
Cíl:	Děti poznají tradice spjaté s čertem a Mikulášem.
Pomůcky:	Hudební nástroje, notebook s nahrávkami, vytištěné omalovánky čerta a Mikuláše.
Úvod: 10 minut	Přivítání s dětmi. Dětem budu klást otázky: Kdo byl svatý Mikuláš? Proč ho doprovází čert? Budeme si na otázky společně odpovídat. Budeme si povídat, koho navštěvují čerti a Mikuláš, jestli se jich bojí, zda dostávají sladkosti nebo uhlí. Jaké básnička nebo písničky čertům a Mikuláši povídají. Předpokládám, že toto téma na úvod zabere možná více času.
Hlavní činnost:	
Procvičení jazyka: 5 minut	S čerty si uvaříme guláš, nejprve budeme říkat mňam, hladit si břicho, jazykem vyplazovat a dělat že guláš jíme, poté se pořádně olízneme a nakonec pořádně zamlaskáme.
Dechové cvičení: 5 minut	Budeme pokračovat předváděním čerta. Z hluboka se nadechneme a hlasitě předvedeme čerta blblblbl – pokusíme se vydržet co nejdéle a šetřit dech, zkusíme třikrát
Píseň: 10 minut	Rohy, kožichy, kopyta, ocas – upravená píseň Hlava, ramena. Nejprve ve stoje zpíváme pomalu, poté přidáme pohyby a nakonec postupně zrychlujeme.
Píseň – rytmizace: 10 minut	Děti si budou moci vybrat hudební nástroj, pomocí kterého budou udávat rytmus při krátkých písničkách a básničkách. Mik, mik, Mikuláš, Mikuláš ztratil plášť, Kdo to klepe? Kde se vzal, tu se vzal, Mikuláš je milý děda.
Zklidnění: 5 minut	Při písničce z pohádky Čert ví proč, Čertí brko si děti vykreslí obrázek čerta a Mikuláše.
Závěr:	Závěrečné hodnocení ze strany dětí, co se jim líbilo, co by si chtěly

5 minut	zazpívat příště a pomocí tleskání mohou dát najevo, jak se jim hodina líbila, čím více tleskají, tím více se jim hodina líbila – tleskoměr.
---------	---

Reflexe

Třetí setkání bylo začátkem prosince a tak se téma čert a Mikuláš opravdu nabízelo. Po předchozí lekci jsem se inspirovala dětmi a tentokrát jsem si já přinesla čelenku s čertími rohy, což děti ocenily hlasitým jůůůů. Jak jsem předpokládala, téma čert a Mikuláš je oblíbené a tak jsme povídáním o čertech strávili delší dobu, ale vůbec to nevadilo, protože dechové cvičení nám zabralo mnohem méně, zde jsem čas opravdu neodhadla. Při pohybové písni jsme se bavili, trochu unavili, ale nakonec jsme jí zpívali asi třikrát. Při písničkám s nástroji, jsem tentokrát udělala skupinky, které si mohly samy připravit, jak budou hrát (udávat rytmus). V předchozích dvou hodinách jsem si už vytipovala, které děti by mohly být spolu a tak jsem to i zrealizovala, přemýšlela jsem, zda je nechat zvolit si skupinky samotné, ale nakonec jsem je rozdělila já a nebylo to asi dobré rozhodnutí, některé děti byly zklamané, že nebyly s tím, s kým chtěly. Nakonec se ale všechny děti bavily, mohly si vybrat písničku nebo říkanku jakou chtěly a hudebně jí doprovodit. Tady jsem sice měla vymyšlené říkanky, ale pak jsem to na místě takto změnila a myslím, že to byl dobrý nápad. Děti znaly říkanek a písniček několik a navíc musely samy přemýšlet a něco vymyslet. Byla jsem ráda, že již první a druhá třída se takto dokáže zapojit. Při závěrečném zklidnění si děti vybraly obrázek a malovaly. Obrázky jsme vystavili na nástěnku. Časově to opět vyšlo, sice ne jednotlivé části ale dohromady to dalo velmi příjemnou lekci.

2.4.4. Pohádky

Hlavní téma:	Pohádky
Cíl:	Zjistit, které pohádky mají děti rády. Vyzkoušet pohybovou a taneční zdatnost. Vystupování před ostatními kamarády. Podpořit zdravou soutěživost mezi sebou.
Pomůcky:	Notebook s písničkami.
Úvod: 10 minut	Přivítání s dětmi. Vysvětlím jim, že v dnešní hodině se budeme věnovat pohádkám. Budeme si vyprávět o pohádkách, které známe, které mají děti rády a na které koukají.
Hlavní činnost:	
Procvičení jazyka: 5 minut	Pohádka o jazýčku, jak se vzbouzí, olizuje se po snídani, vykukuje z okénka, jede na koni atd.
Dechové cvičení: 5 minut	Budeme se nažít sfouknout hrušky ze stromu, zhluboka se nadechneme a vydržíme co nejdéle foukat, budeme mezitím zpívat, Foukej, foukej větříčku.
Píseň:	Nejprve si poslechneme píseň Pod dubem a zkusíme si ji zazpívat, poté se

20 minut	pokusíme naučit se na ní krátkou choreografií, nakonec to spojíme a budeme tancovat na písničku. Pokusíme se to předvést i zbylým dvěma oddělením.
Píseň- hra 10 minut	Rozložíme židle do kolečka (o jednu méně než je dětí), děti si stoupnou okolo a začnou hrát písničky z pohádek, děti musí zpívat a pohybovat se, jakmile písničky přestanou hrát, děti se musí pokusit sednout. Takto se hraje, dokud nezůstane jen jedno dítě. Děti, které vypadly, si mohou vzít libovolný nástroj a doprovázet písničky na hudební nástroj anebo jen fandit.
Zklidnění: 10 minut	Pro zklidnění si sedneme do kolečka a já budu pouštět písničky z pohádek a děti budou hádat z které pohádky to je. Ke každé pohádce si můžeme povědět hlavní děj nebo pojmenovat princezny.
Závěr: 5 minut	Závěrečné hodnocení ze strany dětí, co se jim líbilo, co by si chtěly zazpívat příště a pomocí tleskání mohou dát najevo, jak se jim hodina líbila, čím více tleskají, tím více se jim hodina líbila – tleskoměr.

Reflexe

Tuto lekci jsem využívala více reprodukováné hudby, jelikož jsem chtěla děti vystavit vystupování před lidmi, věděla jsem, že se nestihneme naučit zazpívat celou písničku. Ale u písni Pod dubem většina dětí uměla refrén a ten jsme zpívali všichni. Před vystupováním jsem z několika dětí cítila trému, ale vzala jsem si je k sobě dozadu a vystoupení zvládly všechny děti. Ostatní nám pořádně zatleskaly a to děti opravdu potěšilo, uklonily se několikrát. Následující hra byla taky pohybově náročnější, ale všichni se bavili. Při hádání pohádek podle písniček si některé děti lehly, některé seděly. Překvapilo mě, že večerničky skoro nikdo nepoznal, zato Ledové království každý. Tato hodina se nám trochu protáhla, způsobilo to nácvik choreografie.

2.4.5. Trampské písně

Hlavní téma:	Trampské písně
Cíl:	Seznámit děti s trampskými písněmi. Poznat, jak děti umí zapojit při zpěvu i jednoduché cviky. Trénovat paměť. Naučit se druhy ohňů. Zkusit si rozdělat oheň.
Pomůcky:	Kytara, zápalky
Úvod: 10 minut	S dětmi se přivítáme a sedneme si do kruhu (ideálně venku kolem ohně). Sdělím jim dnešní téma a budu pokládat otázky, kdo jezdí na tábory? Jaké trampské písně znáte? Jezdíte s rodiči stanovat? Opékáte burty?
Hlavní činnost:	

Procvičení jazyka + dechové cvičení: 10 min	K procvičení tentokrát využiji píseň Otec Abrahám, kdy při každé sloce přibude část těla, která se musí hýbat při zpěvu, začneme rukama, nohama, rameny aj. Pro procvičení jazyka zařadím i cviky typu vyplazování jazyka. Protože jsou sloky dlouhé, budeme zároveň procvičovat i dech, děti upozorním, kdy se mají dostatečně nadechnout, aby zvládli píseň zazpívat.
Píseň: 10 minut	Zazpíváme si několik trampských písní za doprovodu kytary. Okoř, Buráky, 10 malých černoušků, Hlídač krav.
Rukodělná aktivita: 15 min	Nejprve děti pošlu do lesa, aby posbíraly co nejvíce chrástí. Rozděláme oheň a každé dítě si upeče chlebového hada, kterého si sní.
Píseň-rytmizace 10 minut	Poslední píseň bude Slunce za hory, při které se opět za doprovodu kytary chytíme kolem ramen a budeme se pohybovat podle textu písně. Budu se snažit, aby se všichni pohybovali do rytmu písně.
Zklidnění: 5 minut	Na závěr si zkusíme z klacíků postavit a pojmenovat různé druhy ohňů. Uhasíme oheň a uklidíme okolo.
Závěr: 5 minut	Závěrečné hodnocení ze strany dětí, co se jim líbilo, co by si chtěly zazpívat příště a pomocí tleskání mohou dát najevo, jak se jim hodina líbila, čím více tleskají, tím více se jim hodina líbila – tleskoměr. Návrat do družiny.

Tento blok jsem měla naplánovaný mezi prvními, hned na září, říjen. Bohužel z důvodu covidu a následného zhoršení počasí už to nešlo realizovat.

2.4.6. Vánoce a koledy

Hlavní téma:	Vánoce a koledy
Cíl:	Seznámit děti s tradicemi. Rozvíjet kreativní schopnosti. Samostatné vystupování.
Pomůcky:	Notebook s koledami, barevné papíry, nůžky, lepidlo.
Úvod: 10 minut	Přivítám se s dětmi na poslední hodině před Vánocemi. Budeme si povídat, proč slavíme Vánoce? Těší se děti? Napsaly si dopis Ježíškovi?
Hlavní činnost:	
Procvičení jazyka: 5 minut	Vyplázneme jazyk co nejvíce do špičky a teď zkusíme dát špičku jazyka až na nos. Komu se to povede? A teď se pokusíme špičkou jazyka olíznout bradu.

Dechové cvičení: 5 minut	Zhluboka se nadechneme a při slově sněžiiiiii se budeme snažit co nejdéle vydržet s dechem. Spolu s výdrží dechu budeme pomocí prstů předvádět padající sníh. Zkusíme to třikrát až pětkrát.
Píseň: 10 minut	První píseň co se naučíme, budou Rolničky, Nejprve se naučíme refrén, poté sloku po sloce dokud nebudeme umět celou píseň. Poté si ji zahrajeme celou i s hudebním doprovodem.
Píseň-rytmizace 10 minut	Naučíme se společně píseň, Půjdem spolu do Betléma. Nejprve si ji všichni zazpíváme společně a poté si každý vezme hudební nástroj a doprovodíme koledu na hudební nástroje. Aby si děti zvykaly vystupovat před ostatními, tak vždy při slokách A ty Kubo.... Ukážu na dítě a to bude muset samo zahrát, Dudaj, dudaj, dudaj, dá... Takto budeme zpívat sloky stále dokola, dokud se všichni nevystřídají.
Zklidnění: 10 minut	Při poslechu vánočních koled budeme vyrábět papírové řetězy na stromeček, nechám děti nastříhat na proužky barevné papíry, které budou lepit k sobě. Nakonec s řetězy ozdobíme vánoční stromeček, který bude u hlavního vchodu školy. Budu děti povzbuzovat, aby při výrobě řetězů i zpívaly vánoční koledy.
Závěr: 5 minut	Závěrečné hodnocení ze strany dětí, co se jim líbilo, co by si chtěly zazpívat příště a pomocí tleskání mohou dát najevo, jak se jim hodina líbila, čím více tleskají, tím více se jim hodina líbila – tleskoměr.

Reflexe

Na tuto hodinu jsem se těšila, protože Vánoce jsou pro mě nejkrásnější svátky v roce. Běžně si děti nosí své pití, ale na tento den jsem přinesla vánoční kelímky a na závěr jsme si popřáli veselé Vánoce s přípitkem dětského šampaňského. I dětem je toto téma velmi blízké a zřejmě proto se nám úvodní část protáhla, než každý vyjmenoval, co si přeje a jaké zvyky mají v rodině, tak uběhlo spoustu času. Procvičení jazyka a dýchání proběhlo trochu rychleji. Píseň Rolničky většina dětí uměla, a proto jsme si jen lépe zafixovali sloky, které se dětem pletly. I koledu Půjdem spolu do Betléma, většina znala, ale předvádění hudebních nástrojů většinu velmi bavilo. Někteří se styděli, ale nikdo se nikomu neposmíval, proto si mini vystoupení zkusili všichni. Tvoření řetězů nám zabralo taky trochu více času, ale všichni pilně tvořili a tak jsme mohli ozdobit vánoční stromeček, který je hned u vchodu a již při odchodu s rodiči, několik dětí ukazovalo, co společně dokázalo. Závěrečné hodnocení bylo velmi příjemné, děti ke mně poprvé přiběhly a při rozloučení jsme se všichni objali.

2.4.7. Lidové písně

Hlavní téma:	Lidové písně
Cíl:	Seznámit žáky s lidovými písněmi

	Samostatné vystupování. Hudebně pohybové činnosti.
Pomůcky:	Notebook s lidovými písněmi
Úvod: 10 minut	Přivítám se s dětmi a vysvětlím jim pojem lidové písně. Které lidové písně děti znají? A odkud? Z domova nebo ze školy?
Hlavní činnost:	
Procvičení jazyka: 5 minut	Pohádka o jazýčku, jak se vzbouzí, olizuje se po snídani, vykukuje z okénka, jede na koni atd.
Dechové cvičení: 5 minut	Zkusíme s žáky nádech do plic a do břicha, nejprve si dáme ruce na prsa a budeme se je nádechem snažit zvednout, poté položíme ruce na břicho a i nyní se pokusíme ruce nádechem zvednout.
Píseň: 10 minut	Zazpíváme si směs lidových písní, ale výběr nechám tentokrát na dětech. Ráda bych, aby si vzpomněli, na písně Šla Nanyňka do zelí, Pec nám spadla, Kočka leze dírou, Holka modrooká, Já mam koně a podobné krátké lidové písně
Píseň- nácvik 10 minut	Nechám děti, aby utvořily skupinky a domluvily se, kterou píseň nám pantomimicky předvedou, nechám jim 10 minut na domluvení a nácvik scénky.
Zklidnění: 10 minut	Na závěr si sedneme a budeme hádat písně ostatních skupinek. Začnu se scénkou já a předvedu, Šla Nanyňka do zelí. Následně si píseň převyprávíme, aby děti pochopily, o čem zpívají. Všichni se vystřídáme.
Závěr: 5 minut	Závěrečné hodnocení ze strany dětí, co se jim líbilo a pomocí tleskání mohou dát najevo, jak se jim hodina líbila, čím více tleskají, tím více se jim hodina líbila – tleskoměr.

Reflexe

Poslední hodina v pololetí měla název Lidové písně. Vysvětlili jsme si, co jsou lidové písně. Děti znaly opravdu hodně písniček z domova, ze školy a často odpovídaly, že si je pamatují ze školky. Rozdělení do skupinek proběhlo překvapivě snadno a žáci se aktivně zapojili do vymýšlení scének. Občas si někdo přišel pro radu, ale většina dětí si poradila sama. Předvádění písní už probíhalo trochu více zmateně, děti se styděly, a když měly předvést scénku, nevěděly, co mají dělat. Vždycky jsem skupince pomohla a zjistila, že nejvíce se dětem líbilo, když jsem předváděla já a žáci mohli jen hádat. Proto jsem tuto část prodloužila a nechala děti hádat. Na závěr jsme se rozloučili.

Závěr

Hudba, rytmus a tanec jsou od pradávna důležitou součástí lidského života. V závislosti na svém žánru, intenzitě, aktuálním duševním a fyzickém stavu ovlivňují lidský mozek, naši náladu, a dokonce i naše zdraví. Je proto důležité být hudbou obklopen při každé možné příležitosti. U dětí mladšího školního věku bylo dokázáno, že působení hudby nejenom zdokonaluje hudební paměť, ale má vliv na celkový psychický vývoj dítěte. V tomto období je také klíčové u dětí vzbudit zájem o hudbu. Často se pak setkáváme s tvrzením, že příklady táhnou, takže jakákoliv autorita může u dětí tento zájem probudit. S vychovatelem pak řada dětí tráví v mladším školním věku hodně času a autoritou pro ně jistě je. Pokud tedy zájmu o hudbu měl napomoci vychovatel ve školní družině, je více než záhodné, aby hudební aktivity zařazoval do výchovy pravidelně a často.

Vychovatel díky hudebním činnostem v družině může v dítěti vzbudit zájem pro hraní na hudební nástroj, což ve svém důsledku povede k celkovému rozvoji dítěte. Víme, že děti, které hrají na hudební nástroj, mají lepší disciplínu, schopnost relaxace, koncentraci, spolehlivost, odpovědnost, prostorové chápání, kognitivní schopnosti a v neposlední řadě i lepší chápání své osobnosti.

Tato práce představuje přehled základních pojmů a charakteristik, vymezení odborného náhledu na volný čas u dětí mladšího školního věku, které zpravidla navštěvují institut školní družiny a věnuje se i možným hudebním a rytmickým aktivitám, které lze ve školní družině provádět. V praktické části je sedm originálních hudebních aktivit, které autorka sama vymyslela na základě zjištěných informací od vychovatelek ze školních družin, které se typově liší (vesnice, malé město apod.). Tyto bloky mohou pomoci nejen ve školních družinách, ale i na jiných zájmových činnostech jako doplnění o hudební aktivity. Hudební bloky reflektovaly, na základě zjištěných informací, možnosti a potřeby dětí mladšího školního věku ve vztahu k hudbě, hudebnosti, rytmice aj. Hudební bloky jsou pro široké využití díky nízkým nákladům, nenáročné přípravě a zejména různorodostí aktivit. Hudební bloky jsou doplněny i o vlastní reflexi autorky, kde je popis realizace přímo ze školní družiny. Hudební bloky by se mohly stát standardem ve školních družinách, právě díky nízkým nákladům a nenáročné přípravě.

Jako budoucí vychovatelka ve školní družině plánuji veškeré navrhované bloky uvést do praxe a v tomto podporovat i své kolegyně ze školní družiny.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné publikace

BALKOVÁ, K. Náměty pro školní družinu: deset projektů s konkrétními činnostmi. 2.vyd. Praha: Portál. 2010. ISBN 978-80-7367-802-9.

BARVÍK, a kol. Stručný hudební slovník. 1960. 415 s. Praha: SNKLHU.

COUFALOVÁ, G., a kol. Hudební nástroje jinak. Brno: Janáčkova akademie múzických umění. 2013. 172 s. ISBN 978-80-7460-037-1.

ČAČKA, O. Psychologie duševního vývoje dětí a dospívajících s faktory optimalizace. vyd. 1. Brno: Doplněk, 2000. 377 s. ISBN 1081-171-2000.

FRANĚK, M., KREJČÍŘOVÁ, D. Hudební psychologie. 2005. Praha: Karolinum. Grada. ISBN 978-80-246-0965-2.

HÁJEK, B. Jak vytvořit vzdělávací program pro školní družiny. Praha: Portál, 2007b, 125 s. ISBN 978-807-3672-331.

HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J. Školní družina. Vyd. 2., aktualit. Praha: Portál, 2007a, 150 s. ISBN 978-807-3672-683.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času. 2. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011, 239 s. ISBN 978-80-262-0030-7.

HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-717-8927-5.

HOLAS, M. Malý slovník základních pojmů z hudební pedagogiky a hudební psychologie. 1.vyd. Praha: Akademie múzických umění, Hudební fakulta. 2001. Knižnice Metodického centra HAMU. 75 s. ISBN 80-85883-79-1.

HURNÍK, I., EBEN, P. a kol. Česká Orffova škola: I. Začátky. Praha: Supraphon, 1969. ISBN nevedeno.

JENČKOVÁ, E. Hudba a pohyb ve škole. Hradec Králové: Orlice, 2002, 320 s. ISBN 80-903-1157-1.

JENČKOVÁ, E. Hudba v současné škole: II. Práce s písní. Nová Paka: FTČ, 1997b. ISBN nevedeno

JENČKOVÁ, E. Hudba v současné škole: VI. Hudba a pohyb – 1. díl. Nová Paka: FTČ, 1997a. ISBN nevedeno

JŮVA, V. a kol. Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium. Brno: Paido. 2001. 118 s. ISBN 80-85931-95-8.

KOPECKÝ, J., a kol. Hudební hry jinak. Brno: Janáčková akademie múzických umění v Brně. 2014. 224 s. ISBN 978-80-7460-066-1.

KNOPOVÁ, B. Činnosti hudebně pohybové v systému hudebního vzdělávání na ZŠ a SŠ: (didaktika hudební výchovy). Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2005, 48 s. ISBN 80-210-3911-6.

KNOTOVÁ, D., Pedagogická dimenze volného času. Brno: Paido. 2011. 102 s. ISBN 978-80-7315-223-9.

LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. Vývojová psychologie. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 1998, 343 s. ISBN 80-716-9195-X.

LASEVIČOVÁ, J. Didaktika hudební výchovy: Doplnkový studijní materiál pro posluchače studia učitelství 1. stupně základní školy. 1996. Ostrava: Repronis.

LIŠKOVÁ, M. Zpíváme si s dětmi. 2005. Praha: Grada. ISBN 80-247-0855-8.

LÝSEK, F. Metodika hudební výchovy v 1. – 5. ročníku ZDŠ. 1975. Praha: SPN

MATĚJČEK, Z. Rodiče a děti. Vyšehrad 2017. ISBN 978-80-7429-797-7.

MAZUR, P. Hudební činnosti žáků na základní škole. Ostrava: Pedagogická fakulta v Ostravě, 1984. ISBN neuvedeno.

OBEŠLOVÁ, M. Hlasová výchova 6-9letých dětí na základní škole. Hradec Králové: Gaudeamus, 2005, 149 s. ISBN 80-704-1439-1.

PÁVKOVÁ, J. a kol. Pedagogika volného času. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.

PÁVKOVÁ, J. a kol. Pedagogika volného čas: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času. 1999. Praha: Portál.

POLEDŇÁK, I., FUKAČ, J. Úvod do studia hudební vědy. 1.vyd. Olomouc: Vydavatelství UP, 1995. 146 s. ISBN 80-7067-496-2.

PRŮCHA. J. Pedagogický slovník. 6. Vyd. Praha: Portál, 2009. 400 s. ISBN 978-80-7367-647.

SEDLÁK, F. Didaktika hudební výchovy na1. Praha: SPN.

SEDLÁK, F. Úvod do psychologie hudby I.: Hudební schopnosti a jejich rozvoj, 1981. Praha: SPN

SEDLÁK, F., VÁŇOVÁ, H. Hudební psychologie pro učitele. 2. přeprac. a roz. vyd. Praha: Karolinum, 2013, 406 s. ISBN 978-802-4620-602.

SLAVÍKOVÁ, M. Psychologické aspekty hlasové výchovy žáků základní školy. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2003. ISBN 80-7046-261-6.

SPOUSTA, V. a kol. Metody a formy výchovy ve volném čase: kultura a umění ve výchově. Brno: Masarykova univerzita, 1996. ISBN 80-210-1275-7.

SPOUSTA, V. a kol. Metody a formy výchovy ve volném čase. Brno: Masarykova univerzita Pedagogická fakulta, 1996, 82 stran. ISBN 80-210-1275-7.

SYNEK, J. Vybrané kapitoly z didaktiky hudební výchovy. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 65 s. ISBN 80-244-0964-X.

ŠERÁK, M. Zájmové vzdělávání dospělých. 1. vyd. Praha: Portál, 2009. 208 s. ISBN 978-80-7367-551-6.

ŠIMANOVSKÝ, Z. Hry s hudbou a techniky muzikoterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi. Praha: Portál, 1998, 246 s. ISBN 80-717-8264-5.

VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie: dětství a dospívání. 2. rozš. a přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2012, 531 s. ISBN 978-802-4621-531.

VALENTA, J. Osobnostní a sociální výchova a její cesty k žákovi. 1.vyd. Kladno: AISIS, 2006.

VÁŽANSKÝ, M. Základy pedagogiky volného času. 2. dopl. vyd. Brno: Print-Typia, 2001. ISBN 80-8684-00-4.

VÁŽANSKÝ, M. Volný čas a pedagogika zážitku. 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0428-2.

VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. Základy pedagogiky volného času. Brno: Paido, 1995. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-901737-9-9.

Internetové zdroje

ČESKO. Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů. In Sbírnka zákonů ČR, ročník 2004. Dostupné na: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563#p16>> [cit. 2022-01-15]. ISSN 1211-1244.

ODBOR VZDĚLÁVÁNÍ 21 MŠMT ČR. Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání: (verze platná od 1. 9. 2013) úplné znění upraveného RVP ZV [online]. Praha: MŠMT, 2013. Dostupné z: <<https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/upraveny-ramcovy-vzdelavaci-program-pro-zakladni-vzdelavani>> [cit. 2022-01-15].

MŠMT metodický pokyn k postavení, organizaci a činnosti školních družin. Praha: MŠMT, 2002. Dostupné z: <<https://www.msmt.cz/mladez/metodicky-pokyn-k-postaveni-organizaci-a-cinnosti-skolnich-druzin>> [cit. 2022-01-15].

Bibliografický odkaz

VLAŽNÁ, D. Vybrané možnosti hudebních aktivit ve školní družině pro mladší školní věk. České Budějovice. 2022. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Vedoucí práce Mgr. K. Ochozka.

Klíčová slova: mladší školní věk, volný čas, školní družina, hudba, hudební činnosti, žáci

Abstrakt

Práce se zabývá možnostmi hudebních aktivit ve školní družině se zaměřením na mladší školní věk. Charakterizuje základní pojmy jako volný čas, mladší školní věk, školní družina, vychovatel, hudba a hudební činnosti. Součástí práce jsou konkrétní návrhy postupů a aktivit, které lze při práci s dětmi využít a jejich následná reflexe, díky které je lepší přehled dané hodiny. Dále je součástí i výzkum formou rozhovorů, k lepší představě o skutečných hudebních činnostech provozovaných ve vybraných školních družinách.

ABSTRACT

Selected possibilities of musical activities in the school club for younger school age.

Keywords: younger school age, leisure time, the school club, music, music activities, pupils

This thesis focuses on the opportunities of music activities in the school club concerning younger school age. It defines the basic concepts of leisure time, younger school age, a school club, a school tutor, music and music activities. Certain suggestions of procedures and activities, which are applicable while working with children, are included in this thesis. There is also subsequent reflection as one of the main parts of the work stated. Therefore there is a better overview of single lessons. The introduced research is based on dialogues which clearly illustrate the idea of real music activities applied in selected school clubs.